

СПОРТ

«Коталон гІа баккхар» яха жІакай
яхь хилар МагІалбика кхале

16

МОХК БОВЗАР

ГІалгІай мехка дІахо
дегІакхувл туризм,
хьабшацІенон бизнес

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

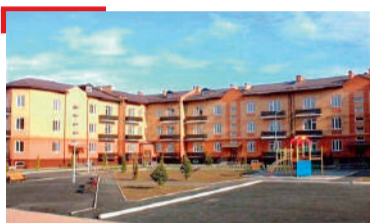
№18 (12745)
МагІасела
бутт,
14 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
магІасела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

ДЕГІААХАР

Вахарерча моттигий
хьал тоадарах йолча
проектага гІолла,
куц хувцалуш латт
МагІалбика

2

НОАХАЛІЙ БУВЗАМ

Ціхеза Илманхо
дагалаьцар ЮкЪерча
Ачалкхе

6

БИРСА ШЕРАШ

Боккхача тІема Коталон
81 шу дизар дездеш ба
мехка

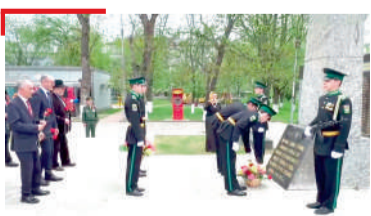
8

КХОЛПАМА НИКЪ

ГІалгІайчен таханарча
заман хьалий ишколо
кхувш боагІарашта
болх харжа таро лу

10

ТУРПАЛХОЙ ЛЕРХІАМ

Илдарха-ГІалий тІа
дездир Сийлахь -
боккхача тІема
81 шу дизар

12

[@gserdalo](https://www.instagram.com/gserdalo)

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

МоастагІа соцаваь йист

Мехкада: МагІалбика деналах
Сийлахьча Коталон дакъа хилар

3

Сигален эздел

ГІалгІай мехка
хьадийллар
тоадеш лаьтта
Россе хьалхарча
турпалхочун
сийленг

4

Промышлен- ностацара, рузкъанцара керда бувзамаш

Курскенакъсан ИбрахИм

Газпромбанка вице-президент волча Мельников Олегаца, Къулбихьерча «макрорегиона» кулгалхочунца Лейчинко Данилаца кхетаче хилар вай мехкадаь Келаматанакъсан Махьмуд-Таблий. Тахан йоржаш йолча проектх, иштта дѳахо бувзам лоаттабеш кхоачашде лерхѳарех дийцар хьакимаша.

Вай Мехкадас белгалдир, республикерча экономикан хьал массехк оагѳонца дикка толам болаш хилар. Къаьстта йоккха терко ю индустриальни оагѳон: кѳалах яь хѳамаш арахецаш йолча кластера болх дикка тоалуш ба мехка, иштта гѳишлон балхашца эшаш болча кхоачама гѳулакх а дикка тоалуш доагѳа. Укх шерарча лоархѳамеча гѳулакхех хургда клинкерни плитка, ара хьа йотта кирпишк арахецаш йола моттиг хьаеллар. Иштта дикка тоалуш латт лоаман хий кийчдеш, дѳа-хьа ухийташ йолча заводий болх.

«Доккхий гѳулакхаш доаржадеш хилча, шортта рузкъа эш. Республикара гѳулакх дика довзаш, дуккхача шерашка хьинаре къа хьага кийча бола нах тѳаозар да тхона тахан лоархѳаме», - белгалдир Келаматанакъсан Махьмуд-Таблий. Газпром-банкацара бувзам чѳоагѳбар лархѳа дѳахьош гѳулакх да тахан.

Рузкъан оагѳонцара боккха болх дѳахьош йола мехкара керттара институт хиларга хьежжа промышленни, иштта кхѳийолча моттигий болх тоабара тѳехьа дикка аьттув боал цун. Из кхетаче вай республиканна беркате хиларх дог тийша хургда вай. Мехкарча экономикан хьал меттадоаладеш, бахархошта болх бе керда моттигаш талашьеш, гѳулакх хургда цох.

Гѳалгѳай Паччахьалкхен байракха 32 шу дизада

Гѳазданаькъсан Ахьмад

1994-ча шера майсела бетта 13-ча дийнахьа, 32 шу хьалха, хьакхеллар Халкъа Гуллама Гѳалгѳай паччахьалкхен байракхах йола бокъо. Цу гѳулакха хьалхаэттар вар цѳихеза Илманхо, профессор Дахкилганаькъсан ИбрахИм.

Гѳалгѳай къаман син низ, духлохам белгалду кѳоарга маан дола сурт диллар воккхача профессора. Байракха кѳайча оасаша белгалду къаман нигат цѳена хилар, машар, эздел; хѳаьта лакхе, кѳалха гѳолла долхача баьцарча оасаша тѳалама боккха низ, вахар, ислам белгал-

ду. Байракха юкье латт цѳе тамагѳа - маьлха хьарак, цун кхо зѳы: хиннар, дар, хургар; кхыча дешашца аьлча, цѳаккха кхоачалуш доаца вахар.

Тѳехьагѳо, 1999-ча шера кѳимарса бетта 11-ча дийнахьа хьакхеллар «Гѳалгѳай къаман паччахьалкхен байрак-

хах» йола Конституционни бокъо. Цу гѳулакхо РФ Паччахьалкхен геральдически йоазонца дѳацѳоагѳийир цун моттиг. Тахан Гѳалгѳайчен байракх цхьанкхетара керттара белгало йолаш, Дѳаьхен хѳама яхьаца, сийленца лорадеш дѳадахьа дезилга хьалхадоккхаш бола гѳирс ба!

Цахаддаш хѳама тоадар

Вахарерча моттигий хьал тоадарах йолча проектага гѳолла, куц хувцалуш латт Магѳалбика

Гѳазданаькъсан Ахьмад

Укх тѳехьарча ворхѳи шера дикка тоалуш, эргадоалаш латт Магѳалбика куц. Шахьара моттигаш тоаярах йолча къаман проекта вахарерча хувцамех йолча проектага гѳолла дѳахьош латтар боккха болх ба тахан. Россие Президентта Путин Владимира чѳоагѳонца йоржашьаь проекташ беркате хилар вай берригача мехка, тѳема сийлен шахьар йолча Магѳалбика. Российски шахьарий куц цу проекташка гѳолла хоалуш меттадоаладаьлга белгалде лов тахан.

«Президента проекташка гѳолла доккхий хувцамаш хулаш, меттадоаладеш латт Магѳалбика хьал а. Дѳадахача шерашка 50 совгѳа йолча моттига куц эргадаьккхар шахьаре. Цу юкье дар 17 ков, 32 лоархѳаме юкьара моттиг. Шеший арѳагѳа дѳахьош ба из боккха болх. Тоаеш латтача моттигашка духьала асфальт ѳобилла ца ѳеш, таханарча ханага хьежжа йола кѳезигагѳа ток йоаю лампаш ехк; берашта, спорта лархѳа доаозош къаастаду; иштта гѳашлой наькъаш тоаду дегѳа могошал эшаннача наха а цига гѳолла лела паргѳата, кхерам боацаш хургѳолоаш», - дийцар «Сердало» газетага Магѳалбикерча администратце.

Геттара башха хувцамаш деш кулг те хар шахьаре керттара моттиг лоархѳаш йолча Орджоникидзе Сергей парке. Иштта, боккха болх дѳахьош, меттадоаладир массехк урама хьал. Цу юкье да Кавказски, Панфилова, Покрьшклина, Шейха Мансура, Димитрова, Юбилейни, Бериславске оала урамаш. Хѳаьта дѳахо болх дѳахьош, тоае езаца моттигех да Братски, Коммунистически, Аьдагѳий, Орцханакъсан оала урамаш. Бахархошца бувзаеме болаш, онлайн-хоржамашка гѳолла баь къаоастам ба из. Platella болх дѳахьош хиларо Магѳалбиках боккьал башха куц дола шахьар хьаергья каста. Бахархой дегашта тоам беш, бѳарг хьаоасташ хила еза тѳема сийлен шахьара моттигаш. Моллагѳа ханага кхьача болча бахархошта цхьаца гѳулакх хьаллоацаш хила, атто е гѳерт тахан шахьаре.

«Спорт - вахарера оамал» яхача федеральни проектага гѳолла, «Демографи» яхача къаман проектага гѳолла дикка хувцамаш деш латт Магѳалбике. Хѳаьта из чѳоагѳа лоархѳаме да шахьаре бахача наха. Ара физически культураца, спортаца бувзам лоаттабе йиш хургѳолоаш, боккха болх ба дѳахьош латтар. Шийна лайнача хана спорта лархѳаца доазон тѳа хьавена, дог ѳабалца ха яккха йиш йолаш ва моллагѳа вахархо. Сергей цѳерах йола стадион,

массане бѳарг тѳаотташ, тоаяь латт тахан. Футбола доазув тоадеш къахьийгад цига, таханарча ханага хьежжа меттабоалабаьб аца къаоастабь никъ, спорта моттиг дикка ха дѳахьа безам боагѳаш я тахан. Футбола тоабашта, атлеташта кийчо е; иштта бахархошта дегѳа сомодоккхаш ада, ха дѳахьа паргѳата, дика моттиг я из.

Шахьаре бахача наха йоккха паргѳато я из. Тахан Магѳалбике вахача хѳара сага аьттув ба ший дегѳа хьамсара йолча шахьара хѳама тоадеча дакъа лаца. Бекарга бетта 21-ча дийнахьа денз, берригача мехка доаржадаь доккхий хоржамаш да, хѳаьта Магѳалбик а юстара йи санзар. Тѳадоагѳаца шера йоржаше лерхѳаца дизайн-проекташка гѳолла хоржамашка дакъа лоацаш ба бахархой. Эггара хьалхарча оагѳонца, тоае еза, аьнна, хета моттигаш хьахаржа аьттув ба цар тахан. Гѳо деш

лелараша хоржамашка дакъа лацар мишта хила деза хьалхадоккх бахархошта, цу оагѳонца царна цхьаккха хало хургѳоацаш. Госуслуги порталага гѳолла zaborodsreda.gosuslugi.ru платформе цу хоржамашка дакъа лаьца, шийна хетар ала аьттув болаш ва тахан хѳара саг.

Бахархоша дакъа лацар чѳоагѳа лоархѳаме да, хѳана аьлча наха дикагѳа хов шахьаре малагѳа кхоачамбоацараш да, иштта дуккхача хана денз тоае езаца хьале кхьаьчараш малагѳа моттигаш я. Из боккха аьттув луш гѳулакх долга белгалде деза тахан! Къаман, федеральни проекташка гѳолла дѳахьошдараш лоархѳаме хувцамаш да, цу хувцамашка гѳолла йовзаргѳоацача хьале оттаеш, тоае йиш я моллагѳа моттиг. Тѳема сийлен шахьара - Магѳалбика куц хѳара денна эргадоалаш латтилга гуш да бахархошта а хьаьшашта а.

Гѳалгѳай депутаташца дийцар, транспортах йоал лакхъяр

Гѳалой Муса

Гѳалгѳайчен Халкъа Гуллама депутаташа дийцар, бюджет хьачубоагѳаш бола пайда алсамбоаккхаш, транспортах лу йоал лакхъярах. НС зарбан болх лелабераша ма аллара, уж хувцамаш юкьедоахаш да РФ рузкъан Министерствос могодарах.

«Законопроект юкьейоаккхаш, дѳалоархѳаш ба Къилбаседа Кавказа федеральни куран тѳагѳолла латта мах. Республикерча транспортах йоал яккхара мах эггара лохагѳа ба, кхыча моттигашка хьежача. Цу тайпара закон тѳаьцаро Гѳалгѳай Республикан бюджет хьачубоагѳа пайда лакхагѳа бергѳа. Из ахча

дѳадохийтаргда мехка наькъа ганзаш вѳашагѳоохкара», - аьлар ГѳР Минфина кулгалхочо Вешкаранаькъсан Темарлана.

Бюджета хьал тоадара из гѳа хьалхара боаккхаш бац Гѳалгѳайчен ѳаьдало. Хьалхарѳа РФ Паччахьалкхено Гѳалгѳайченгара дѳадийхар ЖКХ боагѳаш бола мах гулбара боарам 87,4% кхаччалца хиллитар.

2025 шу чакхдоалаш, ѳаьдала болхлой республике гѳолла коммунальни хьалех хьаьдала деза декхар гулдеш хилар. Иштта, ѳовхал хьаьэттача, шахьара администратце болхлоша, газа гѳулакха викалаша доккхий декхараш доаккхача наьха газ дѳаьоаеш, ток дѳахоадаеш болх дѳаьихьар.

Мехкада: МагIалбика деналах Сийлахьча Коталон дакъа хилар

Газданаькъан Ахьмад

ГIалгIайчен Кулгалхо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьла вахар тIема сийлен шахьаре МагIалбике. Цу шахьаро ший цIи цIаккха йовргйоацаш йитай Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема исторе оагIон тIа. Турпала МагIалбик лораю 1942-1943 шерашкара операци дIахьош, мугIарера къахьегамхой эттар, мехкадаьтга тIакхача лаьрхIа дола моастагIчун нигат дохадеча гIо де.

«МагIалбика карагIдаьннар, цIаккха а довргдоацаш, дIаяздир исторен оагIон тIа, из Сийлахь-йоккхача Котало яккхарга баьккха лоархIаме гIа бар. Къаьстга цу сийлен лаьтга, 1942 шера денал долча бIухоша юхатехар моастагIа, Кавказа мехкадаьтганна тIа ца вайташ.

ЧIоагIа тIом лаьттар цу дукъ тIа, бакъда немцашта хийттар чакхдаланзар, Кавказ яккхара лаьтгача тIем тIа, вай бIухоша гаргадоладир 1945 шера Коталон ди», - аьлар Махьмуд-Иаьлас, ше гулбеннарашка къамаьл деш.

Цо белгалдир, ГIалгIайче дика лорабу, тIехьенга лу цу ханашкара дагалоаттам.

Хьаделлаш да керда дагалоаттама улгаш, тоаеш я тIема сийлен моттигаш. Коталон Ди долаш, МагIалбике лаьрхIа хьадиьлар Россе хьалхарча Турпалхочун Осканаькъан Сулумбика; цIихезача лётчика, Россе Турпалхочун Оздой Мурара сийленгаш. Дагалоаттама белгало латт тIом лаьтгача Тирка дукъ тIа.

«Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа вай турпалхо-

ша гойта масалаш таханарча тIехьенна накъадоал, цар дагалоаттам ца боабеш, сий деш вай ноахал хьалкхедара эшаш да из. Вай бIухой шоай денал, майрал гойташ, вай Даьхе лораш латт лаьрхIа йола операци дIахьоча даькъ тIа а. Цар хьагойт шоай Даьхенцара безам, из да гIалгIай лаьтга эггара лакхагIа мах беш дар», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас.

ТIема сийлен шахьаре МагIалбике, тахан сатем латт. Укхача доаржаду денала боламаш, Сийлахьча Коталон 81 шу дузаш хилара цIайна хетадаь концерташ. МагIалбике Коталон Ди дездаро хьагойт, цахадаш бувзам хилар дIаяхача, таханарча ханашта юкъе. Кагирхой денало хьагойт турпалхох дагалоаттам дийна болга, из дIахо дIахьош хургболга.

Россе Турпала ТIумхой Хьасана гаргара нах болча ваха хилар вай Мехкада

Газданаькъан Ахьмад

ТIема операцина юкъе, ший декхараш кхоачашдеш вахар хьадача турпалхочун ТIумхой Хьасана цIагIара нах болча ваха хилар вай мехкада Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьла. Шолжа-Шахьаре дах эпсара да-нана - Руслан, Тамара, цун цIеннана Хьава, диь бер - Амина, ИбрагIим, Мухьаммад, ИсмаIал.

Хьамсара воI дIаваьнна дог деха кхестача цу наьха оагIув хьаллоацаш, цар гIайгIа яйеш къамаьл дир Мехкадас. «ТIумхой Хьасан; тIехьарча минотага кхаччалца хьалха латташ, денал, майрал гойташ; чакхваьннав. Из гуш да цун тIема исторех. Шийна тIехьалаьттараш ший дегIаца лорабе хьезав из, еррига хало дIатIаийца. Деналца, майралца белгалваьнна къаман визза воI вар из! Цун даь, наьна, цIен-наьна оагIув хьаллоацаш, уллув хила хьожаргда тхо массахана. Турпалхочун берий, цар масса-не хьашташ кхоачашдеш, малагIа тайпа новкъостал эш хьожаш латтаргда. МоллагIа гIо царна ийшача, цар оагIув хьаллаца массахана кийча хургда», - дийцар тхога мехкадаь зарбан болх лелабераша, республикан кулгалхочо даь къамаьл довьзйташ.

Турпалхочун цIагIарча нахаца къамаьл деш, царна малагIа гIо эш теккар Мехкадас. ТIумхой Хьасан тIема опрецена юкъера вай мехкара пхелагIа бIухо ва Россе Турпала цIи енна. ТIема декхараш токхаш латта атта дац, хIаьта вай къаман къонгаш деналца, майралца цIихеза болаш, хьабоагIа тIема аренашка. Турпалий цIераш йовза еза вай къонача тIехьенна, исторе лоархIаме моттиг дIалаьца нах ба уж.

Шолжа-Шахьаре шерра дездир Коталон ди

Газданаькъан Ахьмад

Сийлахь-боккхача Даьймехка Коталон 81 шу дизар дезде арабаьлар Шолжа-Шахьаре. Вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас дакъа лаьцар цига. Доккхача цIайца республикан бахархой даькъалабийцар цо, хьалхадьккхар, бIехача нигата-

ца чугIерта моастагIа, лира тохаш, вай лаьтгашкара аравоаккхаш лаьттарий сий де дезилга, из истори дицде йиш йоацилга, иштта таханарча тIема операцина юкъе дакъа лоацаш болча вай бIухой оагIув хьаллоацаш къамаьл дир цо.

«Даьхенцарча безамах дув-

цаш дола Коталонна хетадаь иллеш дар программан юкъе. Паччахьалкхен филармоне артисташ, иштта мехкара кхоллама оагIонцара тоабаш яр сцена тIа. Турпалал гойташ, фашиста духьаллаьтга Даьхен сийдола къонгаш дагалоацаш, царна баркал кхайкадеш бар гулбеннараш», - дийцар «Сердалога» цу оагIонцарча министерстве.

Коталон ЦIай дездеча доазон тIа дIайихьар мехкарча пхьарий, цьхаца говзанчий балхаш гойта ярмарка, иштта белгалара чулоацам бола исбахьален экспозици. Берий кхоллама ишколера тайп-тайпара балхаш довза аьттув хилар гулбеннарий. Шоай сурташка гIолла, Даьхенцара безам бовзийташ дар бераш цу дийнахьа.

Сигален эздел

ГалгӀай мехка хьадийллар тоадеш лаьтта Россе хьалхарча турпалхочун сийленг

Газданаькъан Ахмад

Тема сийлен шахьаре МагӀалбике, «Авангард» яхача тема-патриотически кхетам балара, унахӀенон Кагирхой центра даькъ тӀа лаьрххӀа хьадийллар, тоадаьчул тӀехьагӀа, хьалхарча Россе Турпалхочун, цӀихезача лётчика Осканаькъан Сулумбика сийленг. Из тоадар хьалхадаьккхар ГалгӀайче гӀолла йолча Россе чурча гӀулакхий Министертвост, из да исторически тӀехьален цӀа даькъа лорадар, кагирхошта патриотически кхетам балар.

ЛаьрххӀа йола кхетаче дӀахьош даькъа лаьцар Россе хьалхарча Турпалхочун йишас Осканаькъан Соняс, ГалгӀайчен Халкъа Гуллама председатела Тумхой Мухьмада, ГалгӀай мехка Кулгалхочун, Паччахьалкхен Администраце кулгалхочо Мархенаькъан Анзора, араьхарча бувзама, къаман политикан, зарбан, хоамий министра Мизенаькъан Руслана, ГалгӀайчен Юкьарча палатан доакъашоша Ямарханаькъан Лейлас, МагӀалбик шахьара администратце кулгалхочо Боканаькъан Мухьмада, иштта республикан тайп-тайпарча министерствай, боахамий вицалаша, къонача эскархоша, шахьара бахархоша.

Осканаькъан Сулумбика карагӀдаьннар гӀалгӀай къаман волах тара да, из дагадоагӀа ерригача Россена. Цун тӀехьара гӀаттар, из дар 1992 шера саккура бетта 7-ча дийнахьа, цун хӀара секунд язъаьй вай мехка турпала йоазон тӀа; денал, нахацара безам лакха хилар белгӀадеш.

Цу йоажала Ӏан дийнахьа, авиацие инарал-майор чоалханеча хьалашка ший фецарча кемаца сигала гӀаттар де дезаш вар, геттара тӀаьхька морхаш а йолаш, хала хьалаш дар. Масса лелаш дола фецара кема МиГ-29 цӀаьхьа дӀадаьра - хьалхашкара хӀама гойташ дола гӀирсаш болх беш цахи-

ларах, пилота шийна хьалхашкара никь корабоагӀаш бацар. Морхашта юкьера араваьлча цунна хьалхашка эттар унзара сурт дар. Лохе дар Липецка Хворостянка оалача юртара наьха ценош.

Сосаркъа Сулумбика лоацца ха мара йисацар кӀалхарвала. Из таро йолаш вар чура аракхосавала, дукха тоннаш йола, шийна лелалуш йоаца машин а йита. Бакьда боккьонцахьа волча эпсара, воккхача гуманиста ший вахар кӀалхардаккхар духьа; хӀаман бехке боаца кхалнах, къоаной, бераш кӀалдита маганзар. Цу саготон секундашка цо лаьрхӀар кабина чу Ӏе. Сага карагӀдалар тамаш йола хала хьалаш долаш, цо ший мел бола низ ураоттабаь, Хворостянка юрта тӀара дӀадигар кема.

Истребитель Йежар лайх хьалйизача ара. Осканаькъан Сулумбик велар, бакьда цо кӀалхарбаьхар бӀаьш бола нах. Цу тайпара долча эпсара гӀулакхо хьагойтар ший декхара из мутӀахьа хилар, Кавказа сий ца доадеш, цо адам кӀалхардаккхар. Ши бутт баьнначул тӀехьагӀа, 1992 шера беркара бетта 11-ча дийнахьа цох хилар исторен чухь хьалхарча

Российски Федерацие Турпала цӀи йолаш вола майра лётчик. Тахан цунна карагӀдаьннар ерригача Россе цӀихеза да, дошоца алапашца язъаьй мехка цун цӀи.

Авиаторий карта тӀа я «Осканаькъанчун тӀадам» яха моттиг, цига 1992 шера саккура бетта лаьтта аьгар унзарча татах, цо

дӀадихьар турпалхочун вахар. Цох дийцар, лаьрххӀа йола кхетаче хьаеллаш, МагӀалбике, ГалгӀайче гӀолла йолча Россе МВД кулгалхочо инарал-майора Котов Владимира.

«Авиацие инарал-майора Осканаькъан Сулумбика карагӀдаьннар - исторе цӀа оагӀув хинна Ӏац, - аьлар Владимир Александровича. - Из сага денала эггара лакхарӀа гӀа ба, эпсара сий да, Даьхен мутӀахьа хилар да.

Цу йоажала, цунца цӀаьна цу турпала минота, цо тӀаийцар боккьонца волча эпсара беш бола хоадам - тӀехьара ха тӀакхаччалца ший фецара кема дӀадигар наьха ценош тӀара, цар маьрша вахар лорадеш, бакьда ший вахар кӀалдутах. Сосаркъа Сулумбика хержа никь гуш ба, кхы таьха ца

безаш. Цо даьр да, даим дагалоаттаде дезаш, доккха гӀулакх. Из да боккьонца вола эпсар мишта хила веза хьагойташ дола масал, цох хилар визза вола ший Даьхен воӀ.

Баркал оал аз республикан берригача чурча гӀулакхий болхлошта, ветеранашта, из дагалоаттама сийленг тоадеш даькъа лоацаш мел хиннарашта. Шун къаьхьегам культуран исторически тӀехьале лораяра, кагирхошта кхетам балара дика масал да. Вай лорабер кхера бац, е кеп а яц. Вай лорабу дагалоаттам, вай лораду цун маӀан».

ГалгӀайчен халкъа Гуллама председатела Тумхой Мухьмада ше къамаьл деш белгӀадир Осканаькъан Сосаркъа Сулумбика турпалал, цо аьлар, ГалгӀайченна цох бола дагалоаттам лоархӀаьме ба, аьнна.

Парламента кулгалхочо яхачох, цӀихезача лётчика карагӀдаьннар гӀалгӀай гӀулакхе латташ да - денал, сийле, тешаьме хилар, ший са кӀалдита а наьха вахар кӀалхардаккхар.

«Оаха доаккхал ду, къаьстта вай мехкахо кердача Россе хьалхара турпал хиларах, - аьлар Тумхой Мухьмада. - Цун вахара никь ба кагирхошта масал луш, из вар визза ший Даьхен воӀ. Цо гӀулакхашца хьагойтар ше иштта хилар.

Таханара кхетаче я цун сийна, из даим вахаргва адамий дегашка. Даим яхийла турпалхочун сийле!»

«Дукха шераш дӀаихад са вешийна из хатар нийсденначул тӀехьагӀа, бакьда из хьалха санна хала да тхона, - аьлар Осканаькъан Соняс. - Тхо кхедаьд дукхача дезале, тхох хӀаранена тха даьша лакхара дешар деша таронаш елар. Тха да Сийлахь-боккхача Даьймехка тема ветеран вар.

Тхона нанас дийцачох, зӀаьмига волча хана денз, Сулумбика дагалатташ дар цӀаьна хӀама - лётчик хилар. Цу тайпара, тема амал деш деррига наькъаш техкачул тӀехьагӀа, цо кхоачашдир шийна дийзар. Бакьда вайх хӀаране ший вахар

да, цӀаьйолча хана иразе е ираз доацаш. Цу саккура бетта шийлача дийнахьа, тхоай воша кхы вац аьнна тхоашка хоам баьди цӀаккха а дицӀургдаоцаш дагахьа дисар сонна. Сулумбик санна воша хӀара дезале хилва. Цун чӀоагӀа дукха дезар ший къам, ший ГалгӀайче. Цо доаккхал дора ше гӀалгӀа хиларах. Вай декхар да сийдола ГалгӀайчен воӀ санна из дагалоаттавар.

Аз баркал оал ГалгӀайче гӀолла йолча Россе МВД кулгалхошта, ер кхетаче вӀашагӀьеллача наха. Могаш, маьрша дахалда шо».

Сийдола боккьо елар Россе хьалхарча Турпалхочун Осканаькъан Сулумбика сийленг хьаделла лётчика йишийна Осканаькъан Соняйна, ГалгӀай Республике гӀолла йолча чурча гӀулакхий министра Котов Владимира, Халкъа гуллама председатела Тумхой Мухьмада.

ЛаьрххӀа ашарца сийленга тӀера кӀай кхоллар Юдаьккхача, сий деш эттача сатеме латтача наха хьалхашка эттар гӀатта кийчлуш долча фецарча кема сурт. Мемориала даькъ тӀа латт цӀихезача лётчика сурт.

Гулбеннараша йист ца хулача минотаца даьхьар цӀихезача лётчиках бола дагалоаттам. Цул тӀехьагӀа, лаьрххӀа зизаш даькхар. КӀайча дагалоаттама сийленга тӀа дийшар ветераний, МагӀалбика къонача эскархой, бахархой, боккьонаш лораерий, Ӏаьдала вицалий зизай кӀорап, иштта дийна зизаш.

Дукхача къамех латтача Россена, Осканаькъан Сулумбика карагӀдаьнначох низ бола цӀаьоагӀо, тема вошал хилар. ГалгӀай къаман воӀа ший вахар Юдиллар эрсий юрта бахархой вахар лорадеш, цо гойгар лакхара эпсара сий. Тахан из балан, цунца цӀаьна турпала истори вӀаший хотташ да ноахалаш, мехка моттигаш, боккьонца бола Даьхенцара безам; вай боккха мохк, цӀаьоагӀо йолаш, цаӀ хилар хӀаранена хьалхадоаккхаш.

Министра гонча хилар «Турпала никъ» яхача программан доакъашхочох

Курскенакъан Ибрагим

«Турпала никъ» яхача мехка йоаржаяча программа, дикка пайда баьннаб ала йиш я тахан. Цу юкъе дакъа лоацаш хинна Хьаьшанаъкъан Хьамзат министра гончан декхараш кхоачашде хержар тахан.

Цигара ший болх, «Турпала никъ» яхача программан доакъашхо волаш, длаболабир цо. Болх йоабеш хиннача юкъа, цунца дувзденна гулакхаш дладахь шийна карагдардолга, балхацара говзал караерзае ший начлал долга хьахайтар тема операце доакъаш-

хочо.

Таханарча дийнахьа денз терроризм, экстремизм яхача зуламах мохк лорабара тлехьа къахьегаш хургва из. Министр волча Мизенакъан Руслана белгалдир, Хьаьшанаъкъан Хьамзата болх бовзаш ше яккхача юкъа, моллагла декхараш бехктокхаме кхоачашде начлал дола саг ше волга хьагойталга. Виза болхло хургволаш саг ва из.

«Турпала никъ» яхача проектага гюлла цо шаьрдаьр длахободача накъ тла дикка накъадаргда цунна. Цу гулакхо хьагойт, «Турпала никъ» яха программа боккха пайда боаржа-

беш, къаман вахаре доакъашхочох, лоархаме декхараш кхоачашдеш, кхерамзлен оагонца къахьегаш хургбола болхлой кийчбеш йолга.

ГалгIайчен Халкъа фронтто СВО доакъашхошта аргIанара эшарий мухь бохьийтаргба

ГIазданаъкъан Ахьмад

Коталон ди долаш, Халкъа фронтто ГалгIай моттигерча дакъа исполкома кулгалхочо Птонганаъкъан Башира, ший балха новкъосташца цхьана аргIанара новкъостал дохьийтаргда вай бIухошта. Цунна чудоагIа технический гIирсаш, уж геттара чIоагIа эшаш хул бIухошта, тема декхараш кхоачашдеча.

«БIухошта лургья «ТУТ-390» яха рацеш, цар тешшаме бувзам лоаттабу. Уж ийцай Халкъа фронтто «Деррига Коталонна!» яхача моттигерча гIонна чудоагIаш «ССК» 000 генеральни кулгалхочо Дудурганаякъан Къурейша хьождаьча ахчак. Иштта бIухошта эшаш долча гулакха хьош да къастта болх бу генератораш, уж деннад «Ингуштата» къахьегамхоша.

Техника йоацаш, бIухошта хьоргда кхачан даараш, хьалхарча аргIагIа эшаш йола хIамаш, уж гульый республикан бахархоша», - аьлар «Сердало» газетата ГалгIайчен Халкъа фронтто.

Даьхен бIухой Коталон Ди долаш хьаллацар лоархаме гулакх да, цо бувзам лоаттабу коталон ноахалца. Халкъа фронтто моттигерча тоабо баркал оал; ГалгIайчен предпринимателашта, боахамашта, бахархошта, цар шой гулакхашца вай мехка цхьоагIо гойтарах.

ГалгIайчен столице дездир ВОВ Коталон 81-гIа шу

ГIалой Муса

Магасе белгалдир Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа Котало яккхка 81-гIа шу хилар. Из кхетаче дIайихьар, КадыровгIар Ахьмада цIерагIа аллея тIа, «Даим йоагача цIера» юхе.

ЦIай долаш гулбеллар лаьрххIаца операце бIухой, ветераний Кхела викалалаш, бIухой-интернационалишаш, къона эскархой, берий бешара зIамигабараш.

Къаьстта цига белгалдолаш дар, Даим йоагача цIера юхе зизаш дахар. Цо хьагойтар Котало яккхарий сий деш хилар, ноахалашта юкъе бовргбоаца бувзам хилар.

Россеташа ГалгIайчен дешархошта бовзийтар подстанце болх

ГIалой Муса

«Кьилбаседа Кавказа Россетий» - «Ингушэнерго» филиала болхлоша, ГIажарий-Юртарча №5 йолча ишколан ийслагIа класса дешархошта экскурси йир 35/10 кВ «Котиева» подстанце.

Белгалду, 2020 шера Сийлахь-боккхача тIем тIа Котало яккхка 75-гIа шу долаш, «Кьилбаседа Кавказа Россеташа» майора Котанаъкъан Хьамида цIи елар Шолжа кхален подстанцена, цо ГIалашью токаца Алхасте, ГIажарий-Юрт, Берда-Юрт, Арште, Чамалха.

Подстанцерча болхлоша

Горчханаякъан Мухьмада, Пхьугой Амната дийцар бешашта из моттиг хьалъярех, иштта Бийбота Хьамида вахара накъах дийцар.

Котанаъкъан Хьамид ваь хиннав 1904 шера Мужеца. Дийтта шу даьлча из вахар, ший лоламе волаш, ЦIеча эскаре. Цул тIехьагIа цIеэскархочох Котанаъкъанчох хилар кадрови эпсар, Краснодарски кавалерийски ишколе дукха хIама йомадир цо, дийшар СКВО куран тема политически ишколе.

1938 шера денз, Сийлахь-боккха Даьймехка тIом чакхбаллалца Бийбота Хьамида дика дIахьу ший амал Георгиевск оалача шахьара военко-

мата комиссар волаш, къастача эскадрила командир волаш, къаьстача эскара тоабан хьем боацача дакъа командир, бIухой полка командира гIонча волаш.

Котанаъкъан Хьамида дукхаза дакъа лаьцар тIемашка, шозза йоккха човнаш а йир цунна, бакъда из тIем тIара юхаваргволаш вацар, дарба даьчул тIехьагIа из юхавода тема мугIарашка, из тIем тIа хул Сийлахь-боккха Даьймехка тIом чакхбаллалца.

Дукха тема совгIаташ денна хиннад цунна. «Денал гойтарах» майдилг; ЦIеча Байракха, ЦIеча Седкъан орденаш. Прага йоаккхаш Котанаъкъан Хьамида Чехос-

ловаке тема лакхара совгIат делар - «Чехословаке жIарг».

Тахан вайца вац Бийбота Хьамид, бакъда вай баркал оал цо Сийлахь-боккхача Даьймехка тIом латташ гойтача турпалча гулакхех. Тема доакъашхошта карагIаьннар дицдаь ха йоагIаргьяц», - аьлар ток лоаттаерий инженер Пхьугой Амната.

Юххера а, экскурси чакхйоалаш, токацара хьал лорадара, кхерамзле лелаяра хетаяь урок елар, берашта довийтар цу дакъ тIара балхаш, керттара бокъонаш, технологеш, шой вахаре, урамашка токаца мишта хила беза хьалхадаьккхар.

ГалгӀай Къаман библиотеке болх беш ба Коталон Денна хетабаъ гойтам

Газданаъкъан Ахьмад

Янданаъкъан Жамал-дий цӀерагӀча Къаман библиотеке книжкай-каъхатий гойтам хъабийлар, из хетабаъ ба Сийлахь-боккхача Даъймехка тӀем тӀа Котало яккхача денна. Цига советски халкъа Йоажал йоацача суро турпалал гойтар. Гойтамо къаьгга дувц, тӀема халача шерех, мехка къахьегамшошта карагӀдаьннарех.

«Къаьстта йола моттиг цига дӀалоацаш да ГалгӀай къам Котало гаргайоалаеш дика дакъа лоацаш хиннилга.

Керттерча Йоазонашта юкъе да турпала гулакхаш, иштта «ГалгӀайчен тӀема йоазув», «ГалгӀай Республикан дагалоаттама книжка», «ГалгӀайче Сийлахь-боккхача тӀем тӀа» яха тохкама балхаш, архивера тешалаш, го йиш я МагӀалбика боккхача тӀема юкъера лерхӀаме дакъа дувцаш дола йоазош», - аьлар «Сердало» газетига ГалгӀайчен керттерча библиотеке.

Уж книжкаш довзаро таро лу цу турпалча ханашка кхача, иштта машара хам ха.

«Олимп»

яхача моттиге,
дӀахьош Илман
кӀира да

Газданаъкъан Ахьмад

«Олимп» яхача начӀал долча берий лицее Илман кӀира дӀахьош ба. Йодаьр юха шаьрдарал совгӀа, биологи, хими, физика, географи берашта геттара езаялийта хьажа безаш ба хьехархой. Ийлла урокаш дӀайихьай цу моттиге.

«Хьехархочо Чакенаъкъан Лейлас кулгал деш, химех атом хьаоттарца дувзаденна-раш тохкаш хилар бераш. Урокашка шоаш Йодаьр балхача чӀоагӀдеш, кӀоаргагӀа довзаш хилар уж.

«Земноводные» яхача оагӀонца дувзаденнараш тохкаш хилар Азенаъкъан Азай биологи урока тӀа. Таламца амфибеш малагӀа болх дӀахьош я хайра царна. Берригаш раьза болаш дӀаьяр урокаш. Илма довзар мел боккха, кӀоарга болх ба кхетадир бераша», - дийцар «Сердалога» цу оагӀонцарча министерствос.

Кьона тохкамхой хила аьт-тув баьлар берий цу дийнахьа. Кхоанарча вахаре шоашта на-къаяргӀола профессий харжа йиш яр цар, хӀаьта «Олимп» цу оагӀонца боккха болх ба дӀахьош.

ЦӀихеза Илманхо дагалаьцар Юкьерча Ачалкхе

Газданаъкъан Ахьмад

Ерригроссийски «Дешархоста - культура» яхача проекта чуйоагӀаш, Юкьерча Ачалкхерча культуран ЦӀен болхлоша, моттигерча библиотека болхлошца цхьана, профессора, цӀихезача Илман, техникан болхлочун, вай мехкахочун Малсагананъкъан Уматгире Ахьмада 90 шу дузаш хилара хетаяь кхетаче дӀайихьар. Цу кхетачен доакъашхоша, хоадам болаш, дийцар дешархошта сийрдача, Илман, кхоллама тохкамхочун вахаранъкъах лаяца.

Уматгире Ахьмад ваьв 1936 шера майсела бетта Наьсарен кхален Аьлтий-Юрта. 1960 шера цо яккхар Шолжа-ГӀалий тӀарча мехкдаьттан института «инженера-геофизика» говзал Юмаеш йола факультет, из болхе волавелар МагӀалбике. 1962 шера цо къахьег Шолжа-ГӀалан цхьан предприятие цеха кулгалхочун гӀонча волаш. Кастлуш из эттар Москверча института аспирантуре, цига дика язбир технически Илмаь кандидата болх.

1967 шера денз, Уматгире Ахьмада вахар дувзаденна дар хьехархочун балхаца. Из болх беш хилар Шолжа-ГӀалий

тӀарча мехкдаьттан института физика кафедре, из 1973-1988 шерашка цига ассистентагара, воккхагӀа волча хьехархочунгара дӀаволавенна, кафедра кулгалхочунга кхаьчар. Илма дегӀадоаладара доккха дакъа юкъедахьарах, технически Илмаь кандидата, профессора Малсагананъкъан Ахьмада 1989 шера «НГИАССР Илман, техникан цӀихеза болхло» яха цӀи елар.

Къамаьл деш, йоккха терко тӀаяхийтар цун тамашийна-ча литературни, исторически тӀехьаленна. Профессора, мохк тохкаш, шийна тӀехьа йитар йоккха лар, из ва гене-

алоге, тӀема исторе овла тохкаш хиннача балха автор. Цо яздаьд дукха книжкаш «ГалгӀай - Россе тӀемашка», «ГалгӀай. Истории тайпаш хьадаьнна бӀаьшераш» (2003), «ГалгӀай овла» (2004 ш.), иштта «ГалгӀай. Лоацца истори, цар Россе тӀемашка дакъа лацар» (2005 ш.).

Дешархошта боккхача безамца байзар тематически гойтаме Илманхочун болх, хӀаьта из болх дӀахьош хиннараша белгалдир, цу тайпара кхетаченаш дӀахьош хиларо кхувш йоагӀача тӀехьенна ший овла биц ца балийта новкъостал деш хилар.

Вахаро хьалхабаьккха чулоацам

ГалгӀайчен Кулгалхочо «Сатассарга бӀаьха никъ бода» яхача фильмах йола ший уйла йовзийтар

Газданаъкъан Ахьмад

Бекарга бетта денз, мехка йоккхача экранга тӀа гойташ да «Сатассарга бӀаьха никъ бода» яха тӀема-исторически фильм-драма. Из аргӀанара тӀемах дола кино хинна лац, из ба Сийлахь-боккхача Даъймехка тӀем тӀа эггара тамашийнача турпала гулакхий исторен исбахьален тохкам. Фильма кертте латт Кузьмин Матвеев боккхонцахьа дола истори (киноца Михаил ва из), из ва Советски Союза Турпал яха цӀи енна эггара воккхагӀа вола 83 шу даьнна кьоано.

«Из денала, яхь хилара, Даьхе езаш хилара тешал да. Цу тайпарча фильмаша новкъостал ду вай даьшта карагӀдаьнна доккхий гулакхаш диц ца далийта, уж кагирхошта цӀаькха а хьалхадаха, царна ховргдолаш, малагӀча хьинарца, деналца яккхай Котало. Хьажа могаду из фильм (<https://max.ru/c/-70421597214006/>

AZ3QkxxTeJ4»), - язду ший телеграм-оагӀон тӀа ГалгӀайчен кулгалхочо Келаматананъкъан Махьмуд-лаьлас.

Фильмо ювцаш йола ха дӀайолалу 1942 шера саькура бетта Псковски областе. МоастагӀа советски бӀун юкъе чувала гӀерташ ва, цо моттигера саг хьалхаваоккх ушалашка гӀолла шее дӀавига. Ха яхача кьоаночо ший а ший дезала а вахар кӀалъоттадеш, атта сага карагӀдаргдоацар ду (цо дир Сусанин Ивана даьр), немций бӀу тӀабигар кӀийленна хайша багӀлача вай пулемӀтчиакшаша.

«Сатассарга бӀаьха никъ бода» яха фильм да, тахан эггара лоархӀаме латташ дола хатараш дувцаш. Кузьмина исторе хьагойт, турпалал боарам боацаш хилар, хӀаьта ший мехкацара безам боккха хиларо, сага дукха хӀама карагӀдоалийт. Фильм да хьалхарчеи таханарчеи ноахала юкъера бувзам лелабеш. Вай кхувш йоагӀача тӀехьенна цо къаьгга дӀагойт Даьхе - из доккха дош хинна

лац, из хала, цхьайолча хана валара хоржам ба.

«Сатассарга бӀаьха никъ бода» яхача кино гойтар наггахьа мара доаца масал да, духхьал тӀом хьагойта а ца леш, бокхонца хӀанз тӀом латта ха йолаш санна хетийт цо.

Оператора болх ший тайпара дика вӀашагӀбелла хилар бахьан долаш, дегӀа шийла хет лан заман хьу бӀаргаьйча. Оллаенна сигале, дегӀах чакхболалаш мух, когашта кӀалхара хьахоза гӀорадаь цӀувза лоа - хӀара сурт хьагойташ да 1942 шера цӀайза шийла бена саькура бутт. Кадре гуш дац къаьга хозал йола, шаьра сурт - цига гу шийла аре, турпала никъ баккхара духьаллатта халонаш.

АктӀерашта дика хов психологически хьал оттаде. МоастагӀа тешшаме из вургволча тӀавугаш, турпалхо ла безаш хул «бӀаьха никъ» геттара унзарча хьалашка. Цун хӀара гӀах, хӀара дӀа-юха хьажарах хоалуш да, дег чу кьовсам, чӀоагӀа лолам болга.

Хьожаш волча сага кхетаду, цаховш цо харцахьа гӀа боккхе е ца доагӀа дош оале, из а цун дезал а боабеш хилар. ХьунагӀа сатем эттача хана, турпалхочун детталу дог хьахо-заш санна хеталу.

АктӀераш йовхьамаш ловзаяь лац - цар шоай дегашка гӀолла чакхдоаккх наьха вахар, уж хала вахара хьалаш царца декъ. РежиссӀера а дӀавуг цу наьк тӀа хьожаш вар, цхьайолча хана фильмаца болча нахаца цхьана баьдеча гӀолла, хӀанз-хӀанз, яхаш, чаккхенга кхача гӀерташ хул уж.

Цу тайпара фильм лоархӀаме дакъа дӀалоацаш да, из исторе книжка тӀара декъа мугӀараш хинна лац. «Сатассарга бӀаьха никъ бода» яхача фильмо хьалхадоккх мел хала яккхай Котало.

Цо хьагойт, вай мехка хӀара юрта, хьунашка нах баьха хилар, цар шоашкара, кӀезиг-кӀезига дакъа лоацаш, тӀема Котало гаргайоалаь хилар.

Берий «Йоажал йоаца сур» яха болам д'абиxьар Шолжа-Шахьаре

Г'азданаькъан Ахьмад

Тема истори дийндеш, ураотташ ба тахан боккхийбараш, к'онабараш, иштта бераш а. «Йоажал йоаца сур» яха болам хьаллаца арабаьлар Шолжа-Шахьаре. Шахьарерча № 1 йолча ишколера дешархой, «Светлячок» яха берий бешара бераш дар болам хьаллоацаш, боккхийчарца доладеннараш. Боккхача т'ема доакъашхой сурташ доаккхалца айдаь долхар бераш, ураме г'олла дегаг'оз хинна г'а боаккхаш.

«Кхетаче д'айихьар дагалоаттама, сийлен Парке. Берий бедоажар Сийлахь-боккхача Даймехка т'ема ветераний, иштта таханарча т'ема операце доакъашхой сурташ.

Тема истори массахана дийна хургдолга, турпалал гойташ лаьттарий ц'ераш боча йолаш дегашка яхарг'юлга белгалдеш дар из. Иштта долча боламаша, з'амига болча хана денз, шоай истори ларх'а, Дайхе еза Юмаду бераш», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

Ц'хаккхал х'ама дицденнадоцилга, ц'хаккхал а вицлургвоацилга хьагойтар берий болама. Фашист вохавеш, лира тохаш, вай лаьтташкара эккхавеш лаьттарий истори к'онача т'ехьен довзийтар лоарх'амеча декхарех да!

Дайхен турпалашта хетаяь кхетаче д'айихьар, мехкарча Паччахьалкхен музейе

Г'азданаькъан Ахьмад

Малсаганаькъан Тухана ц'ерах йолча паччахьалкхен музейе д'айихьар Сийлахь-боккхача Даймехка т'ема Коталон 81 шу дизара хетаяь кхетаче. Вай лаьтташ каралаца чуг'ерта фашист вохавеш, лира тохаш эккхавеш, духьале еш лаьттарац, царна ц'аг'ара г'ю деш хиннараш дагалаьцар цу дийнахьа, доккхал баркал кхайкадеш. Программан юкье т'ема тайп-тайпара оаг'онаш довзийташ дола дийдак'а дар.

«Палг'ай к'аман блухой деналца, майралца ц'ихеза хиннаб т'ема аренашка. Сийлахь-боккхача Даймехка т'ем т'а, Афгански т'ем т'а, т'ема операцци латгача моттигашка белгала болаш хьабьахкаб вай к'аман к'онгаш. Сухорукова Еленай «Палг'айчен сийле» яха

вай к'аман толашаг'а волча 40 виий портреташ довзийташ бола гойтам бар цига. Насарерча № 6 йолча берий беша театра хьисапера спектакль кийч'яьяр. Ч'оаг'а тамаш еш бар хьабьий, з'амигача берий иштта лоарх'аме болх д'абахьа нач'ал хиларах», - дийцар «Сердалога» музейна кулгал деча Саганаькъан Мухьмад.

Тема халача шерашца дувзадenna дола истори дагалаьцар гулбеннараша. З'амига, боккхал мел бараш, кхалнах ц'хатарра ураотта хиннаб фашиста в'ашаг'деллар дохаде. Х'аране ший низ д'а ма кхоачча дак'а лоацаш хинна г'улакх да из. Советски Союза Турпала ц'и енна хинна вай к'аман к'онгаш к'езига хиннабац т'ема аренашка.

Бок'онца дола т'ема л'азан довзийташ дар, музейе хьекхал т'емах дола кино. Бераша ийишар т'ема деношта хетаяь

байташ, иштта илеш аьлар. Цу кхетаче дак'а лоацаш бар, лоарх'аме хьабьий болаш, Юк'ярча палатан доакъашхо Баьтаранаькъан Мухьмад, МВД ветераний оаг'онна кулгал ду Котанаькъан Мухьмад-Сали, кхааш ийдара духьале лоатта-

еца, экономически кхерамзлен хьалха латта Г'азданаькъан Муса, СКФО Россе МВД Кертерча оаг'он Юк'ярча моттига доакъашхо Гаданаькъан Муса, «Дайхен лорабой» яхача ганза моттигерча филиала болхлой, иштта кхьбараш а.

Мехкарча паччахьалкхен архиво бахархой к'яхьегегама шераш меттаоттадеш г'ю дар дех

Курскенаькъан Ибрах'им

Нохч-Палг'ай АССР шерашка болх беш хиннача тайп-тайпарча моттигий кулгалхошка лоарх'аме кхайкарал деш ба вай мехкарча Паччахьалкхен архива болхлой. Ц'хьацца бахьанашта г'аг'олла шоай доалахьарча архивашка диса цу шерашкара бухгалтерски, кадрови каьхаташ паччахьалкхенга хургдолаш, д'ачудалар дех цу нахага.

Из г'улакх тахан ч'оаг'а лоарх'аме хинна латт. Архива болхлоша белгалдечох, болх ца беш сайца йолча моттигашкара каьхаташ тахан доалахьарча архивашка дисад. Из бахьан долаш, цу хана к'яхьегаш хиннача сага цо болх бара тешал

деш дола, цун алапех дола каьхат д'адала в'ашт'ехьадалац тахан.

Пенсеца ц'хьацца болх д'ахьоча хана, мехкарча дукхача бахархошца нийслуш х'ама да из. «Паччахьалкхен архиве тахан уж каьхаташ цахиларо деррига а халача даьккхад. Цу ханашка болх баьча нахага ч'оаг'а дехар ду тахан, уж каьхаташ меттаоттадеш г'ю де, оаг'ув хьаллаца, шоашка дола каьхаташ архиве д'ачуле.

Тахан ч'оаг'а лоарх'аме долаш этгад из г'улакх», - белгалдир архива болхлоша. Лаьрх'а сертификаташ денна белгалбергба шоашка диса каьхаташ архиве д'ачуденна нах. Исторически дагалоаттаме дак'а лаьцаргаш, боккхалбарашта г'ю даьргаш хургба уж нах.

Газданаькъан Ахьмад

Сийлахь-боккхача Даьймехка тѐма Коталон 81 шу дизар дездеш ба вай мехка. Тѐма истори вайна массанена дика довз. Влалла дагадоацаш, Советски Союзера адам мерзача набарах доаллача хана, бийсан 4 сахьат даьлча чухийлхар Гитлер яхача бѐхача адама бѐухой. Зламига, воккха мел вар Даьхе лорае ураэтар тѐом яха дош хьахоззаше. Вай къаман юкѐра дукха, хѐтта кхийна кѐанкаш, каьхаташ тѐа шоашта дукхагѐа шераш увтдайташ, фашист вохаве арабаьлар. Мехкарча культуран Цѐношка тахан кхетаченаш дѐакхуьаш, тѐма истори дагалдоацаш ба.

Иаблий-Юртарча культуран Цѐагѐа, тайп-тайпара ханаш яьнна бахархой гулбелар. Цига дакъа лоацаш бар Наьсарен кхален администраце кулгалхо Исмейланаькъан Тѐмарлан, вахара гѐулакхех болча оагѐон кулгалхо Саганаькъан Мадина, юртарча администрацера, иштта кхален библиотекаш-кара болхлой, Наьсарен кхален гимназера хьехархой, дешархой, «Берий дуне» яхача берий бешара зламигабараш. Лоархѐаме хьаьший бар цу кхетаче тѐмахой гаргара нах. Налганаькъан Идриса Мовде воѐ Муса, Щѐча Сѐдѐка ордена кавалер хиннача Султиганаькъан Хоасбота Хизарий виийвоѐ вар цига. Кхетаче гулбенаш цу денца дог айденна бар. Берригаш цьхана болалуш бола Коталонна хетабаь болам хьаллаьцар цар. Иштта цига дѐабихьар «Турпалхочун сийнага дѐайогѐа» яха болам а. Культуран Цѐен коа къона Іажий габнаш дѐагѐлар наха, чѐоагѐа сакѐердалуш цу хѐаманца. Тѐма Коталонна хетадаь Цѐай вай дѐгашта чѐоагѐа хьамсара да. Ма дукха а да вай дагадоха, хьоахаде! Тѐма исторегѐа гѐолла, вайна дика хов Коталон наькъ тѐа Советски Союзера бѐухоша мел чѐоагѐа духьале яьѐ фашисташта.

Дола-Коарча культуран Цѐагѐа «Селхан тѐом латтар...» яха литературан-ашарий сайре дѐайихьар цу дийнахьа. Бѐхача немчѐо лаьрхѐлар чакх ца далийта аьнна ураэ-

Дагалдоаттама декхар, лерхѐам

Боккхача тѐма Коталон 81 шу дизар дездеш ба мехка

тар вай мехкара къона, къаьнабараш, бераш, кхалнах. Цѐагѐа хиннараша цьхѐаца долча оагѐонашца чѐоагѐа гѐо даьд тѐма аренашка лаьтгача салташта. Ше чугѐортарах дѐхкеваьккхав Гитлер яха фашист вайбараша, вѐалла а шоашта цаметтар дайра цун эскара. Бераша Коталон хетаь Усачев А., Лобанова Л., Шапиро Т., Белозерова Т. байташ ийишар кхетаче. Иштта тѐма шерашка хиннар дувцаш, иллеш даьхар, коталон наькъ тѐа са ца кходеш лаьттарашта баркал оалаш. «Чебурашка» яхача берий бешарча «Капитошка» яхача халхара тоабо ший говзал гойтар гулбенаштарашта. Ма дарра аьлча, дуккхабарий бѐаргашка хий отташ ди дар из. Сийлахь-боккхача Даьймехка тѐма исторех дукха яздаьд, къонача тѐхьенга массахана дѐадувца деза вай тѐма Котало мишта кхаьчай, иштта тѐхьенгара тѐхьенга кхоачаш йовза езаш я вай къаман тѐма доакъашхой цѐераш.

Долакха-Юртарча культуран Цѐагѐа гулбелар Коталон цѐай дезде. Берашта дийцар тѐма аренашка деналца, майралца цѐихеза хиннача вай бѐухоех.

Эпсар-сапѐр волаш возаш хиннача Султиганаькъан Османа Ахьмада истори довзийтар къонабарашта. Тѐом болабенача дийнахьа араваьнна, 1945-гѐа шу тѐакхаччалца, хѐара денна ший дегѐ кѐалгьувтдадеш, чакхвѐаннарех хиннав из. Ши орден луш белгалваь хиннав тѐм тѐа. Иштта бола къонагаш вай къаман кѐезига хиннабац. «Коталон сурт дулл оаха» яхача яхьашка дакъа лоацаш, шоай бѐаргашта из сурт мишта гу довзийташ хилар бераш. «Коталон кораш», «Турпалхостта - зизаш» яха боламаш хьаллаьцар къонабараша, чѐоагѐа дог айденна болаш. Культуран Цѐен кораш кийчдеш баькхар уж чуйинна, шоай юртар тѐм тѐа хинна салтий дагалъцар, цѐераш йоахаш.

Яндарерча культуран Цѐагѐа дѐайихьар тѐма бирсача дѐнош-та хетаь сайре. Йовлой Мадина яр кхетаче дѐахьош хиннар. Мадинас къонабарашта дийцар тѐом хьайнача хьалхарча дѐнах, адам корзагѐдѐанна, цѐцдѐанна хиларах. Гитлер яхача бѐхача адамо къаьстта Кавказ хьаьккха, аьнна, оттаяь хиннача «Эдельвейс» яхача тѐма операцех дийцар цо. Тѐма унзар-

ча дѐноша кѐалбита хиннабале а, фашистага вай хѐаман доал дайта лаьрхѐа хиннабац нах. Вай лаьтта гѐолла ког лувзилга хиланзар фашиста, дѐхкеваьккхар из Советски бѐухоша, Берлине дѐачукхаччалца, лира тохаш, эккхавеш.

Из деррига берашта довзийташ къаьхийгар Йовлой Мадинас. Чѐоагѐа тамашийна хеташ дола хѐамаш дукха дайзар берашта цу дийнахьа, цар кхетадора Котало атгача маьхе ца хиннилга! Хѐара бѐра дег чу лар юташ сайре хилар цох. Къаьстта дог чѐехкаш хул иштгача кхетаче шоай цѐагѐа тѐма ветеран хиннараш. Ший герзацара низ чѐоагѐагѐа, боккхагѐа ба, аьнна, бѐубенна хиннача фашиста хайнадац Советски салтий денал, майрал, яхь чѐоагѐагѐа йолга.

Тѐма дѐноех дувцаш иллеш дар цу дийнахьа, Кердача Рѐдант культуран Цѐагѐара хьаьхозаш. Бераш санна юртарча боккхийбараш а бар цига гулбѐнна. Тѐма эггара халагѐа хиннача шерашка бѐухой дѐгаш ураувтдадеш, цар ноаной, истий дѐгаш тѐдеш хинна иллеш дар уж. Культуран Цѐагѐарча бераша тайп-тайпара шоай говзалаш гойтар гулбѐнаштарашта. Немце вохавеш, деналца, майралца юхатохаш, лаьтгача вай ветераний цѐераш яьхар цига. Берашта ма дарра довза деза тѐма истори, вай декхар да массахана из царна хьалхадахар.

Юкѐрча Ачалкхерча Культуран Цѐагѐа а дукха адам гулделар, Коталонна хетадаь цѐай хьаллаца. Библиотекан, культуран Цѐен болхлоша цьхана кийчѐьа программа яр из. Зале баьгѐаца къонабарашка къамаьл деш, белгалдир тѐхьѐно тѐхьѐнга телаш даха деза доккха истори из долга. Коталон ди гаргадоаладе гѐертгаш, дийца ца валлал йоккха хало я Советски Союзера бѐухоша лайнар. Фашисташта хетар хиланзар цу тѐмах... Уж дог тийша бар дер-

рига а шоашта дусарг ма дий, аьнна, бакѐда вай бѐухоша дѐахайтар, цар лаьрхѐлар чакхдаргдоацилга.

Дукха яздаьд Кавказ дѐаяккха аьнна вѐашагѐелла хиннача моастагѐчун операцех. Магѐалбике чугѐрташ хинна фашист Тирка дукѐ яхача моттиге этгача лира тѐма юкѐе вохавир вай бѐухоша. Мехкдаьтта моттигашта тѐакхача гѐийрта моастагѐа, дага ца хиннача тайпара, эшаваь висар. Магѐалбике гѐолла дѐхьаваьнна; Шолжа-Гѐала, Баку хьайоахаш дѐаваха лаьрхѐа хиннавар немце, мехкдаьттан моттигаш караляца. Исторе белгалдаьд, эггара лирагѐа тѐом лаьтта моттиг Сталинград фашиста кара ца кхачар а къаьстта Магѐалбике яьча духьаленца бувзам болаш а долга. Машаре даьхача Советски адама лаьтгашка чѐугѐорта оттарах дѐхкеваьлар Гитлер, кхы де хѐама а дацар цу бѐхача адама, ший кѐетташ ца вийлхача... Берлине дѐачукхаччалца фашист эккхавеш баха вай бѐухой, Рейхстаге чубаьлар, Германе байракх чуйхита, Ютѐагѐлар Советски Союзера байракх! Иштта хилар бирсача дѐной чаккхе! Тѐма истори-м дѐаьха, доккха да... Из деррига дѐадувца деза тахан кхувш латтарашка. Мишта лаьйиш я-хьогѐ иштта дола хѐамаш, аьнна, хѐталуш да вай ветеранша хьадийца тѐма аренашка дѐнош... Из деррига архиве долаш да, баьшерашка дѐахаргдолаш да! Коталон наькъ тѐа Іазап лайнарий цѐераш йицѐе бокѐо яц вайх цьханне, лозабаьлар, ха кхаьча йоацараш, тѐхьѐа тѐма аренаш йита ца тугаш, фашист вохаве, эккхаве гѐертгаш лаьтгаш! Немций эпсараша дукха яздаьд шоай истореца, Советски салташка хиннача деналах, майралах. Из деррига довза йиш я дуккхача книжкашка, тѐма архивашка, тѐма хетадаьча документальни киношка гѐолла!

Болат лоаладеш, сигале йоагаеш хиннача моттиге

Галглай мехка хьадиьлар 1942 шера тјом лаьтта моттиг белгалю сийленг

Газданаькъан Ахмад

Укх деношка Сийлахь-боккхача тјема Коталон Ди долаш, Тирка дукъ тја юха а гулбелар Даьхен ха тја латтараш. Укхаза, Кавказа а иштта берригача мехка а кхел кьостаеш хиннача моттиге, баьхкар бјаьш бола нах, 1942 шерара цу цера гуйрен турпалхой дагалоаттам дјабахьа баьхкабар уж. Укхаза деррига гуш мел дар, цу ханашка карагдьянна докхий гулакхаш хоадолийташ да, котбаьннарий тјехьено хьайиьлар дагалоаттама белгало, цу тја да дешаш:

«Укх моттиге 1942 шера тов бетта - оагой бетта тјом лаьттаб. Даим сий долда бейнача бјухой!» Из белгалон моттиг хьакхеллар итташ шераш даьнначул тјехьагја, Галглай Републике гјолла йола Россе чурча гулакхий Министерствон «Исторически дагалоаттам лорабар» яха проект хиларах, «Магјалбик» яхача тохкама отряда хьал а лоацаш.

Дја-юха хьезача хала да, ер санна хоза моттигаш цьхан хана герзах хьайиьза хиннилга кхетаде. Котало йоаккхаш хиларах корта бохабаь дола немций эскар чухийдар цу хана Магјалбика «Јаьржа дошув» дезаш. Цу хана моастагјчун низ Јаткьяш хилар Ставрополь, Армавир, Майкоп, Краснодар, Элиста, Моздок оалача моттигашта. Нийсхо йоацача, низ цьхатарра боацача тјем тја Кавказа бахархошта хала дар, Вермахта салте тјавена шоай байракх цар Јоегјача хана.

Цу заман чухьа, Кавказа лаьтгара бахархой тјахьийхар, моастагја юхатоха цај санна духьалъоттара. Тјакха этгар Магјалбик, Кавказа тјабена низ юхатохара йолча кийчонца. Мехкдаьтгхой кьонача шаьхаро, шийна тјайцар гитлера бјун низ. Магјалбик лораеш лаьтгача тјема деношка, укхаза доагаш дар лаьтта, леталуш яр сигаленаш. Шаьхар бокьонца долча оахамашта тараерзаш яр, бакьда юхабала лаьрхја бацар советски салтий а. Магјалбика мехкдаьт-

та хлаьта а кхачийтанзар немцашка, царна хетар чакхдаланзар. Магјалбико тешшаме дјакъайлайихьар Шолжа-Гала, Махачкала, Баку, цар аьттув балийтанзар Гитлера вай Даьхен таронаш караерзае.

Цу ханара хлама бларгадайна ва тјема корреспондент В. Закруткин, цо язду: «Кхы а дукха ха йоацаш из гјала лаьтгача моттиге йоккха йоагаш цји яр. Јаьржа цера морхаш гувнаш тјагјолла йолхаш яр.. Магјалбика урамаш яьссача аренашта тарадийрзадар. Бакьда, кьаьстта укхаза, кирпичкаш еш йола завод йолча, кьаьнарча Магјалбика йистте, моастагјчо чјаоагја могаь хиннача цар низа машина чаркхы ца кхесташ сецар, цунна маганзар мехкдаьтгхой шаьхар хьаяккха.

Магјалбикера тјом - из биь бетта цахадаш лаьтта жожагјате яр, аьшк лоаладеш, кхерах дом хулаш, бакьда халкьа са моллагјча кхе-

раерий кулгалхочо аьлар: «Даьхен бјухошта карагдоалар духьал дешашка дахаш хинна Јац, уж вай белгаларча гулакхашка да, хјара денна вай дјаьбоча Даьхен гулакх дара, бокьонаш лораьра балха.

Вай сий ду, вай мохк лорабеш шоай са Јудиллача наьха,

хархой цјерагја аз баркал оал Галглайчен чурча гулакхий министра, берригача министерствон болхлошта, иштта лоархјаш болча МВД ветеранашта цар Сийлахь-боккхача тјема дагалоаттам иштта лелабарох.

Лаьрххја йола митинг дјайихьар цу моттиге. Ха юхасецача санна хеталора, «йист ца хула минот» хьакхайкаьча хана. МВД корта кјайбена ветерана, цјимхара эьсараш, тохкамхой, министерствай, боахамий кулгалхой, кьона эскархой, патриотически клубашка Јомалураш цьхан мугјаре латгийсар.

Цига бейнача Цјеча Эскара бјухой, шоай тјехьарча миноташка кхачалца Даьхе лораеш лаьттарий сийна автоматаш кхозза гјатти кхайсар. Из дја-юха хозаш дар яьссача аренашка санна, еррига из моттиг кхайкаеш. Хеталора хланз а Даьхен бјухой тјема мугјаре айтта, шоай кийчо дјаьбош болаш санна.

Цул тјехьагја, салтий Јодахача цјех тара бос бола цје визаш даьхкар. Магјалбик лораеш лаьттарий дагалоаттам даим бахаргба.

Галглайчен тохкама болама кулгалхочо, «Магјалбик» тохкама тоабан кулгалхочо Дзейтанакьян Беслана, «Сердало» газетаца кьамаьл деш, белгалди; Сийлахь-боккхача тјема Коталон 81-гја шу долаш, лоархјаме дешаш аьлар:

«Сона лов Галглайче дег чура даькьалаювца укх Йоккхача Коталон цјайца, дерригача дунен тја машар латалба. Со тешаш ва, ер Сийлен Йоккха Котало яккхарий тјехье а, тахан лаьрххјача операце тјема мугјарашка Даьхе лораеш латтараш а, Коталонца шоай фусамашка юхаберзаргба.

Тахан, Сийлахь-йоккхача Коталон 81-гја шу дездеш, республикан тохкама болама активисташ, иштта тјема сийлен шаьхара Магјалбика, Магјалбика кхален бахархоша

баркал оал чурча гулакхий Министерствонна укх тайпара проекташ цо дјаьбош хиларах, уж накъайоал вай юкьара истори лорадеш.

Кьаьстта лоархјаме да, 2025 шера Сийлахь-боккхача тјема Коталон 80 шу дузаш Министерствос юкьеодоладаьр. Советски бјухой дјабехка моттигаш, сийленгаш, иштта бјухой цьхана боакха моттигаш тоаяр. Уж деррига чоалхане балхаш хьадаь даьлар Галглайчен МВД болхлой ахчач, цар шоаш дакьа а лоацаш.

Керда сийленг, деррига меттаоттадаь вай республикан сийленгаш санна, юкьарча дагалоаттама белгало я. Магјалбика тјабоагјаш хинна, моастагјчун дикагја лоархјаш бола тјема бју юхатохарах, из баьхан долаш Кавказе лаьтта тјом хувцарах, цига моастагјчун духьала лаьттарашта баркал оалаш да из.

Дагалоаттама белгало - из духьал хоза хьабаь аьшка гјирс бац. Из я Даьхен бјухой денала белгало. 1942 шера Магјалбик моастагјчун дјалаца маганзар, уж дукха байра цу лаьтта. Кьаьстта цу моттиге юхатехар моастагја, Магјалбик лораеш Закавказски тјема хьалхарча мугјарашка лаьтта операцйар из. Моастагја вохавир, юхавийрзар; ший кхы хлама хургдаоцилга хайча.

Тахан, Галглай Републике гјолла йолча Россе чурча гулакхий Министерствос дика лораю бокьонаш, закон, бахархой кхерамзле, цул совгја цар доккха дакьа дјалоац кагирхошта Даьхенцара безам бовзийташ, кхетам балара даькь тја. Боахамо шийна могар ду, дийна исторически дагалоаттам лорабара, Сийлахь - боккхача Даьймехка тјем тја котало яккхараш даим вай дегашка бахаргболаш.

Вайна дагадоагја! Вай доакхал ду!

Даьхен бјухой сий долда даим!

Баркал Котало яккхарах!»

рал чјаоагјагја дар. Тахан духьале лаьтгача дагалоаттама белгало оттайир, цо даим вай тјехьенна хьалхадоахаргда Магјалбик йоаккхаш вай даьшта карагдьяннар.

Тирка дукъ тја керда белгало хьаеллаш кьамаьл деш, Галглайче гјолла волча Россе чурча гулакхий министра, инарал-майора Котов Владимира белгалдир, даьшта карагдьяннар хоадамеча гулакхашца душташ хилар.

Дукха нах гулбенна дјаьбош хиннача митинге бокьонаш ло-

эггара халагјча ханашка, Сийлахь-боккха Даьймехка тјом латташ, денал, майрал гойташ, моастагјчунна духьаллаьттарий. Тахан вай юкьара декхар да - дагадоагјаш хилар царна карагдьяннар, иштта довза деза бакьдар, из лорадеш вай тјехьенга кхачийта, цу тайпара унзара хлама кхы юхацадаьтара.

Бейнача турпалхой дагалоаттам лелабар лоархјаме хиларах дийдар Галглайчен халкьа гуллама кулгалхочо Тјумхой Мухьмада. Мехка парламента кулгалхочо белгалдир, мехкдаьтгхой, шаьхар лораераш лаьттарий, денал.

«Дукхача наха Магјалбик лораеш гойта денал вай мехка исторе оагјонаш тја даим дахаш хургда денала, турпала масал долаш.

Биь бетта юха ца соцаш, цига лаьтгача тјемо хьагойтар вай халкьа денал, майрал, юха ца доалаш, из духьалъотталуш хилар, цьхаккха низ цунна духьалбаккха ший таро йоацилга кхетадир моастагјчо.

Берригача депутатий, ба-

Галгъайче
дӀахьоргъя,
«Къаман
цхьоагӀо»
яха театра
кхетаче

Галой Муса

Карарча шера
Г а л г а й ч е
дӀахьоргъя «Къаман
цхьоагӀо» яха Хал-
къашта юкьера ка-
гирхой театра кхета-
че. Из хетаяя я Россе
халкъа цхьоагӀон
Шу хилара, иштта
из чуйоагӀаш я Россе
театра болхлой 150
шу дизара.

«Республике цу тай-
пара кхетаче дӀахьар
лоархӀаме да. Из да
къона начӀал дараш
хьаллацар, профес-
сионални дегӀаахар.
Къилбаседа Кавка-
за моттигашта юкье-
ра культуран бувзам
чӀоагӀбу. Со тешаш ва,
лоархӀаме дакъа хургда
кура театрай кагир-
хошта, цо дӀайолаергъя
керда кхоллама проек-
таш», - аьлар республи-
кан кулгалхочо Кела-
матанакъан Махьмуд-
Иаьлас.

Кхетаче дакъа лоа-
цаш хургда къона ак-
тӀераш, режиссӀераш,
Къилбаседа Кавка-
за кхоллама тоабаш.
Царех дукхагӀбарашта
из я шоай балха гов-
зал дӀа-юха эцара йола
таро, профессионални
юкьярлонца къамаьл
хилар.

Говзанча хьеха-
маш яхача програм-
ма чуйоагӀаш я спекта-
клав, кхоллама кхета-
ченаш. Цига дакъа ло-
ацаш хургда 100 совгӀа
артист, режиссӀер.

Цхьатарра йолча тароний доазув

Галгъайчен таханарча заман хьалий ишколо
кхувш боагӀарашта болх харжа таро лу

Газданакъан Ахьмад

Магасера, Наьсарера таха-
нарча заман тароний иш-
колаш бокъонца бола
болхлой кийчбара пхьоал-
ле хинна дӀаэттай. Укхаза
Юмабу Галгъайчен дукхаца
бӀаьшерашкара хьадоагӀаца
Ӏадатий кӀийлен тӀа, хьал-
хале лелаеча таьрахьий тех-
нологешца болх бе. Респу-
бликан кхувш боагӀарашта
уж безаме кружокаш хинна
Ӏац, из да профессионал-
ни гӀирсаца, бокъонца хьа
долча кечалашца болх бе
таро хилар, уж Юмаеш хи-
ларо хьабелларгба хургӀол-
ча профессега бода никъ. Цу
дешара проектах дувцаш,
цу боахама офиса кулгалхо-
чо Зортанакъан Мадинас
белгалдир, из ший тайпа-
ра дика таро хилар. Цо яха-
чох, ШКИ наӀараш хьайий-
лай хӀаранена - дешар дер-
рига а мах боацаш да, из
мехка начӀал долча берашка
дӀакхоачаш а да.

«ЛоархӀаме да, цу ишколе
харжара болх дӀахьоча хана,
говзал лакха хилар е лаьрхӀа
цу дакъ тӀара кийчо хилар
керте цалаттар, цига терко ю
из профессе Юмае безам хи-
лара. Цу тайпара таронаш ло-
аттаеш хилча, кхувш боагӀаца
тӀехьенна карагӀдоалар
дикагӀа довз», - аьлар «Серда-
ло» газетага Зортанакъан Ма-
динас.

Ишколе дешархоша Юмаю
дизайн, анимаци, озаца-
ра хьал, кхьийола укх заман
оагӀонаш. Къаман культуран
хьал шоай таьрахьий проек-
ташка доаккхаш, къона начӀал
дараш шоай къаман белга-
ло лораяя Ӏац, из цар хозагӀа
тоаю таьрахий дунен тӀа
дӀайовзийтар.

Магаса, Наьсарен вай заман
тароний Ишколашка дешара
хьал вӀашагӀделлад, хӀаранена

шийна дезаш дола гӀулакх ко-
радергдолаш. Цига дешаш
хургба шин шера. Берашта шо-
айла довзар хургда цига, про-
фессионални говзал карала-
ца йиш а хургъя. Дешаш болча
хьалхарча шера уж Юмалу шо-
ашта дезаш дола балха дакъа
довза, фу карагӀдоал хьажа.

ШоллагӀа шера цар
дӀахьоргба шоаш дег чура
дешаш хержача гӀулакха дакъ
тӀара болх. Укхаза дӀайолалу
кӀоарга Юмаеш йолча про-
фессе балха оагӀув - кхувш
боагӀараш болх беш ба
лоархӀаме авторски, тоабай
проектташ оттае Юмалуш.

Цар хьакхолл кийча проект-
къамаьл доаца фильм, ашарий
оагӀув, е дизайн-кеп из яле
а. Цу юкъа вӀашагӀболл про-
фессионални болх дӀабахьа
таро луш йола никъ, е цунна
чуйоагӀаца вузашка деша отта
таро йолаш хул из.

Ерригача йовзаш йолча
оагӀонашта юкье, Галгъайчен
кхувш боагӀараш лелаеш ба
сурт-видеохоллара студи.

Сурт хозагӀа хилар, нийса из
хьатӀадаккхар я цун кергтера
оагӀув, уж хьож къаьстта из
говзал Юмае, цул совгӀа царна
эшар я монтаж, сердал нийса
оттаяра говзал. Укх заман тех-
ника, хьамсарча мехка хоза
Ӏалама сурт хиларах цар таро
я лакхача боарама материа-
лаш яха, шоай республикан
истори дувца кердача техно-
логешца.

Тахан цу дешара центраш-
ка йоккхий таронаш лу мас-
санена цхьатарра хьаде хӀама
лахара. Могашал йоацараш а
из хала боаца болх караберза-
бе йиш йолаш ба, дӀахойодача
хана цох пайда эцаш бахара,
шоашта езаш йола профессе
дика Юмаера, таханарча тех-
нологешка дикал лакха йола
болх хьакхоллара.

Цу тайпарча проекташ
къонача авторий начӀал гу-
чадоаккх. Юмалуш волчо
чӀоагӀа хьатӀабаьккха дика
болх бӀаргабайча, хьожаш вар
кхьыча беса из гуш хул, цо хьа-
гойт таханара таронаш - уж

цхьатарра йолча бокъоний
оагӀонаш я, цига начӀал, дег
чура хилар лоархӀаме да.

Магасера, Наьсарера вай
заман тароний Ишколаш де-
шара майдаш хинна Ӏац, уж
республикан хургдолчун
лоархӀаме проект я. Из я дук-
хача шерашка дӀахьоргӀола
наха дезарашта йола инвести-
цей оагӀув, цо кӀийле чӀоагӀю
республикан таьрахьий эконо-
мика дегӀайоалаера.

Магасе, Наьсаре баьккха-
ча толамо къаьгга хьагойтар,
из тахан кагирхошта эшаш
хилар. Тахан дукха деш да
из балха оагӀув дегӀайоалаеш
- ШКИ керда филиалаш хьа-
елларгъя кастлуш Шолже,
МагӀалбике.

Из да, республикан тайп-
тайпарча мийнгишка кхы а
дукхагӀа кагирхой шоай про-
фессе харжа йиш йолаш
хилар, Галгъайче йолалу-
ргъя шийна тӀехьа мехка цӀи
чӀоагӀе. Цига лорадергда
Ӏадаташ, уж хургдолчун тех-
нологега доахаргда.

ЕР хоржамий доакъашхошца кхетаче дӀахьош хилар Заьзгакъонгий-Юрта

Газданакъан Ахьмад

Заьзгакъонгий-Юртарча
№ 26 йолча ишкола хье-
хархошца кхетаче дӀахьош
хилар Халкъа Гуллама де-
путаташ, «ЦаӀ йолча Россе»
хоржамий доакъашхой.
Иштта цига гулбена бар
моттигерча парте оагӀон
доакъашхой.

«Кхетаче дийцар дешара
кабинеташ тоаярах, бераш-
ца тайп-тайпара оагӀонаш
белгалдеш бола болх лоат-
табарах, иштта хӀетта болх
бе болалуш болча хьехархой
оагӀув хьаллацарах. Къаь-

стта терко йир кхерамзлен
хьалаца дувзаденнарашта.
Хьехархоша дийцар хӀара
денна шоай балхаца нийс-
луш долча кхоачамбоацарех.

ДукхагӀдараш духхьал де-
шара оагӀонца дувзаденна
хинна ца Ӏеш; берий даьшца,
ноаношца, моттигерча юкье-
арча оагӀонашца дувзаден-
на дар», - дийцар «Сердало-
га» «ЦаӀ йола Росси» яхача
парте мехкарча моттиге.

Единороссаша белгал-
дир, иштта йола кхетаче-
наш дӀакхахьар моллагӀа
кхоачамбоацараш гучада-
хара наькъ тӀа пайда беш,
лоархӀаме долга.

Тема шерашка хинна чов хланз а йийрзаяц

Сийлахь-боккха Даьймехка тлом чакхбаьлча денз, 81 шу даьннад

Сийлахь-боккха Даьймехка тлом - боккха бала, из кхьачар миллионаш болча нахага. Тлом чакхбаьнна дукханааш даяхарга хьежжа доацаш, хланз а шоай гаргара нах лохаш ба дукхабараш, уж ба цу шерашка де доацаш бейнараш. Из дувзаденна да шоай сагах бола хоам ха, шоай дагахьа лоаттаве безам хиларца.

81 шу длаьдлар тлом йистебаьнначул тлехьагIа. Миллионаш болча наьха вахар хIалакдир. ХIара советски дезалера цхьацца саг воацаш хилар. Яьннача ханага хьежжа доацаш, берригаш а бар Котало гаргайолаеш кхьаьгаш, шоашкара цхьацца гIулакх юкьедахьаш, моастагIчох шоай мохк лорабе кийча болаш. Тлемо цхьанех а кхьахетам бицар. Из яр унзара ха, моцал, валар дар хIара гIа мел боаккхача. Ахаш нах бадийсар тлема аренаш-

саг лахар, царех бола дагалоттам кхь тIа чоагIбар.

Тайп-тайпарча хоамаша яхачох, тлема шерашка де доацаш бейнараш е есарал бигараш миллионаш нах ба.

Уж мелб хланз а дика ховш дац. Цхьадола бахьан да цу наьха каьхаташ доадаь хилар, архиваш йоагаяр, хIаьта вайга диллача цун бахьан дар кьам мехкадккхар 1944-ча шера саькура бетта.

Тахан а лоархIамеча хаттарех да тлем тIара цIа ца боагIаш бисараш лахар. Хоадам болаш ховш дац уж мелб. Юкьера дIалаьрхIача де доацаш веннар 2,5 миллион саг ва.

Цу юкье цIераш ца йовзаш бола, вежарий кашамашка дIабехка боахка салтий 6 миллион ба. Цхьаболча тохкамхош яхачох, уж ба 3-гара 4,5 млн сагага кхаччалца.

Дукхабараш тахан а лохаш ба шоай гаргара нах. Царех ва Хидиранаькьан Бахьаудина

Хидиранаькьан Эсолта Осман

бацар. Герзашцарча низий Министерстве хаттар дахьийтача, жоп делар «эпсараш санна дIаязбаьрашта юкье Хидиранаькьан вежарий бац» аьнна. Юххера а, 2022 шера Герзашцарча низий Министерствон Кертерча архиве аргIанара дехар дахьийтача, жоп дера цхьан вешех хоам бовзийташ: «60-ча гвардейски иччархой полка 20-ча бIун цIеэскархо Хидиранаькьан Идриса Iумар амал де тIахьийхар Буро тIара (тIахьийха ди белгалдаьдац) Кабулецкерча РВК, велар (бахьан белгалдаьдац) 1945 шера бекарга бетта 15-ча дийнахьа, 2959 эвакуаци еча госпитале, дIавеллав: каш № 50, Венгре, Каповшар-Шахьара кашамашка. (Кийле: ЦА МО, ганз 58, йоазув А-83627, гIулакх 5164, лист 26.)»

Кьурейшах, Султанах ховш хIама дац; таханарча денга кхоачаш.

Иштта дукхача шерашка мичав ца ховш вар Хидиранаькьан даь-веший воI Зархмата Японца (Хадыров). 2025 шера, бекарга бетта Идриса Батыра даьча дехарах Герзашцарча низий Министерствон Кертерча архивагара жоп дера: «894-ча иччархой полка 21-ча иччархой бIун, 1914 шера ваь, Галашкарча мехка Буро тIа ваь мугIарера Хадыров Японца, (иштта да каьхата тIа), тIахьийхар 1941 шера Галашкарча РВК СА, велар 1943 шера

ардара бетта. ДIавеллав: Украини, Киевски областа Чернобыла кхален Кривая гора оалача юрта йисте, (каьхата тIа иштта да). (Кийле: ЦА МО, дон. 42782с-43г. (ганз 58, йоазув 18001, гIулакх 882, лист 168 (об) - 211-ча иччархой бIун штаба яхачох».

Бахьаудина Батыр новкьостал де безам болаш хиннавар Сийлахь-боккхача тлем тIара цIабаькхарашта а, бакьда уж тлем тIа хилар чоагIдеш дола каьхаташ царга дацар. Ветеранаша яхачох, 1944 шера вай кьам мехкадоаккхача хана, уж тлем тIара юха а боахаш, Казастане Iокхажийтаб. Цига дайнад цар каьхаташ. Уж бар цар тайпан нах- Джаме Ибрахим, Iадрахьмана Уматгири, Эсолта Осман. Уж берригаш 1940-1941 шерашка ЦIеча Эскаре амал де тIахьийхабар. Тлом хьайча уж дIабахар тлем тIа.

Хала хете а Кхоартой Османа Хьусенах а ховш дар кIезига да- из ва Хидиранаькьан тайпан, из 1944 шера тлем тIара цIавеначул тлехьагIа Казахски ССРе дIавахар, цу хана цун гаргара нах бар мехкабаьха. Иштта кхь цIаванзар из а, 1987 шера из ший хьамсарча Эккажкьонгий-Юрта дIавеллар.

ЦА МО каьхата тIа яздаьд: «Кхоартой Османа Хьусен (иштта да каьхата тIа) ше амал дIахьоча юкьа, 640 ОБС ше дикагIа вола телеграфист санна гойтар цо, цун дика карагIдоал тлема хьалашка болх бе, дукха новкьостал ду балха новкьосташта. Цо, теле-

Кашагульгов Султан Саадол
Хашагульгов Хусейн Энисев
Хидриев Ибрагим Жамиевич
Хидриев Курейш Идрисович
Хидриев Осман Исултанович
Хидриев Султан Идрисович
Хидриев Умар Идрисович
Хидриев Уматгирей Абдурахманович
Хидриев Японц Зархметович
Хулагов Ажарко Бердович

Кхоартой Османа Хьусен

графы лента доацача хана дика тIаэц тлема амар, иштта хьахозаш йола телеграммаш, цу юкье дош тувла ца долийтиаш, халача хьалашкара аравоал.

Днепра аьттехьарча берда КП дехьайоаккхача хана, из вар хьалхарчарца дехьаваккхарех ВТС гIирсаца цхьана, шин ден-бус цо бувзам лоаттабу вай эскарца, геттара чоагIача йоккхийча топий цIера юкьегIола.

Кхоартой Хьусена пачча-хьалкхен совгIат делар, «Тлема толамаш дахарах» йола майдилг. 1943 ш. ардара бутт, 30 ди. (Кийле: Ф.33, Оп.686044, Ед. хр1931.)»

Бахьаудина Батыра кхьаьгарах цхьаболча Хидиранаькьан тайпан викалаш дагалоттама, сийлен Мемориала йоазон тIа ба.

Мичаб ца ховш, бейнача бIухоеч бола хоам лахар- из таханарча ноахала исторически декхар да, из эшаш да, бейна-рех бола дагалоттам тIехьа тIадоагIача ноахалга кхачийтара.

Вай низ дагалоттамца, вай даьша гойтача турпалча наькхьа доаккхал дарца ба. Вайна уж дагабоагIаш хилча, вай царна тара хила деза.

Янданаькьан Т.У.,
Iоахарганаькьан Ч.Э.
цIерагIа ИнгНИИ ГН
йоккхьагIа йола Илман болхло

Iадрахьмана Уматгири, Джаме Ибрахим

ка. ЛаьрххIа болча хоамо хьа-яхачох, 27 миллион саг совгIа советски нах дIабихьар тлемо. Дицде йиш яц из, вай даьшта карагIдаьнна. Таханара декхар да - хIара де доацаш вайна

Батыр, дукха ха я цо ший гаргара нах лоха. Уж ба Хидиранаькьан вежарий Султан, Iумар, Кьурейш. Уж тлем тIа бигаьб Буро тIара. Цар тлема никь дукхача хана денз бовзаш

МагIалбике гойтам кийчбир, тлемах дисача гIирсех латташ

Газданаькьан Ахьмад

Коталон Ди долаш, «МагIалбик» яхача, Дзейтананькьан Беслана кулгал деча тохкама тоабо гойтар, Тирка дукь тIара кородаь тамашийна, наггахьа мара го таро йоаца тлема гIирсаш. МагIалбикерча Сергей цIерагIа салоIама культуран парке боаржабаьча цу гойтамо таро лу, ма дарра довза МагIалбик лораеш лаьтгача салташта карагIдаьнна денал дола, турпала гIулакхаш.

«Тирка дукь тIа лаьтта тлом эггара лирагIа бар, Кавказ лораеш лаьтгача латарга дил-

лача, дукха ций Iомехкадеш, моастагIчоа духьальэттар цига советски бIу. Таханарча гойтаме оаха вIашагIтехар дувлаш дола герз, бIухой шоай доала-

хьара гIирс, пхорч чакхдийна кийнаш, иштта кхьыдараш. ХIара царех гIирс хьагойташ ба, МагIалбика моастагIа тIаваоагIача хана, цунна духьал-

лаьтта лира тлом мишта хиннаб», - аьлар Дзейтананькьан Беслана «Сердало» газетага.

1942 шера, гурахьа немций-гIаьрхой командоване йоккха операци йоаржайир мехкадаьттан МагIалбик караерзаяра. МоастагIа хьежар баьлатта го бохабаь чувала, эггара лоархIамерIа йола мехкадаьттан моттигаш езаш.

Гитлера бIу дика кийчо яьбар; танкашца, фецарча кемашца тIех бар из. Тирка дукь лаца гIерташ лаьтта тлом дийнахьа-бийсан соцаш бацар. МагIалбика цхьа дакьа дIа а юха а доахар, бакьда моастагIа кIаьдварца, хIалакве таро хилар советски эскара. 1943

шера наджгоанцхой бетта 3-ча дийнахьа МагIалбик ма ярра моастагIчох мукьаьккхар. «МагIалбик» яхача тоабан гойтам уж унзара денош дагадохийташ ба. МагIалбике лаьттача тлем тIа, кхь ца гIотташ, аллийсар 120 эзар советски бIухо. Тохкамхоша шоай болх дика дIахьош хиларах, цу турпалхоех бола дагалоттам тахан бахаш ба.

МагIалбика бахархой, хьаьший иштта тахан таро хилар кьонача суртанчий болх бовза, из хетабаь бар МагIалбике лаьтгача тлема. Цига иштта халкьа пхьарий кулгаговзала балхаш а го йиш яр.

Илдарха-Галий тла дездир Сийлахь - боккхача тема 81 шу дизар

Газданаькъан Ахмад

Илдарха-Галан Сийлен парке лаьрххIа йола кхетаче дIайихьар, из хетаяь яр Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа котало яьккха 81 шу дала-ра. Укхазе баьхкар доал деча даькъ тIара, Iаьдала болхлой, тIема гIо хинна кьахьегамхой, иштта лаьрххIача тIема операце доакъашхой. Моаршал хоатташ, йистхилар шахьара администраце кулгалхо Дидиганаькъан Ахмад. Цо гулбеннараш даькъалабийцар Сийлахь-йоккхача Коталон денца.

«Гулбеннараша дIайихьар дагалоаттама «йист ца хула минот». Цул тIехьагIа цар зизаш даьхкар 1941-1945 шерашка бейнача турпалхой каш тIа. Кхетаче чакхйоалаш, шахьара кулгалхо лаьрххIача тIема операце доакъашхойшта сийлен грамоташ елар, цо белгалдир цар тахан юкъярлон маьрша вахар хилийтара боккха пайда ба-

хьаш хилар.

Терко йоацаш бисанзар СВО бIухошта, цар дезалашта новкъостал лоаттадераш а», аьлар «Сердало» газетага Илдарха-Галан администраце зарбан

болх лелабераша.

Кхетаче дIахьош концерт хилар, цига даькъа лоацаш дар Илдарха-Галан культура ЦIагIа Юмалуш дола «ТIаргим» яхача халхара ансамблера бераш,

иштта Шолжа кхален говзалий берий ишкола дешархой. Кьонача иллиалархоша Баьтаранаькъан Хьавас, Йовлой Хьавас, Харсенаькъан Дейсе, Бохтаранаькъан Хадиджас, Султи-

ганаькъан Хадиджас «Са даьда вахар тIем тIа», «Кьаьнаравальс», «Сийна йовлакх», «Майгсела бетта бIаьсти», «Коталон бIаьсти» яха иллеш дIааьлар.

Турпалча деной хоастам беш

«ГалгIачун денал» яха илли довзийтар, Коталон ди дездеш

Газданаькъан Ахмад

Кхоллама вахарца бувзам болаш, ше хьайица никъ безаш дIахьош саг я Дошлакхий-Юртарча культуран ЦIен кулгалхо йола Шоанахой Люба. Вай мехка дика довзаш да лакха начIал долча цо вIашагIдехка иллеш, йоазош. «ГалгIачун денал» яха цун керда илли довзийтар мехкахошта Коталон Ди дездеча хана.

«Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа Котало яьккха 81 шу дизар дездеш да вай тахан. Вайх хIаране вахаре доккха ди да из! БIаьстан укх хозача, сийрдача деношка Коталон Ди гаргадоаладе гIерташ лаьттарашта баркал кхайкадеш, уж дагалоацаш да вай, аьлар Шоанахой Люба «Сердало» газета интервьоло луш. ГалгIай къаман дуккхача кьонгий цIераш я тIема исторе лоархIаме моттиг дIалаьца. Таханарча тIема операцена юкье вай къаман пхе сага РФ Турпал яха цIеннай. Даьхен хIама лораче арабаьнна, тIема декхараш кхоачашдеш латт вай мехкахой. Деналца, майралца цихеза болча кьонгий цIераш массанена йовзаш хила еза, бIаьшераш даьлча а».

Коталон Ден хетадаь цIай дездеча, бовзийтар Любай кхоллам... Ма дарра аьлча, ший мехках, мехкахоьх чIоагIа дог лазаш, ший хIама хьамсара, боча долаш хьайоагIаш я Люба. Деналца, майралца цихеза

болча бIухошта доккха баркал кхайкадеш я из. Таханарча вай бIухоша гойтар «Акхача дивизен» никъ дIахохьор да. «Брестски крепосте» духьале яр, иштта мехкдаьттан шахьаре МагIалбике моастагIа вохавар дагадохийташ да... ГалгIай къаман кьонгаш тхьоврача ханашка денз цIихеза, шоашта тIехьа башха лар юташ хьабьхкаб.

«ГалгIачун денал» яхача иллеца из деррига дIаала хьежай Люба. Тайп-тайпарча ханашка Даьхен хIама лораче лаьттараш ба цо ший кхолламца бувцараш. ЦIаккха а адамашта юкье дицдала, хийрадала ийш йолаш хIама дац, Даьхе бахьан долаш деррига Юдилла ураоттар. Вай дика кхетаду, из никъ цхьаннена а атта хургбоацилга а, атта ца хиннилга а... ГалгIай къаман кьонгашта хайнад шоаш дикача оагIорахьа дIабовзийта, лархIийта. Исторе даха диса хIамаш да уж, тахан вайна ховш санна, тIехьа тIабоагIарашта а довза дезаш. Культуран оагIонцарча болхлоша лаьрххIа кьахьегилга гу вайна майгсела бетта хьалхара денош хьаьтгача, Коталон Ди дездар гаргагIертача. Кьонабарашта бовзийта гIерт уж деналах бизза бола къаман кьонгаш. Вай кхетаду, тахан бераш долча хана цар дегашка чIоагIденнар, Ючудижар дIахойодача хана царца хургдолга.

1962-ча шера бекарга бетта 7-ча дийнахьа Караганде малхаяьлар Люба. 1979-ча шера

вай мехка йистеяьлар из ишкол яьккха. 1982-ча шера, ший дегага ладийгIа, Шолжа-Галий тIарча Нохч-ГалгIай паччахьалкхен университетте деша яхар из. «АктIера говзал» яха факультет харжаро хийцар цун беррига вахара никъ, кхоллама вахаре йолха наIараш хьеллаелар. Дийша яьнначул тIехьагIа, шийна дайзар кхьбарашта дIадовзийта йолаелар из. Дошлакхий-Юртарча, Экажкьонгий-Юртарча ишколалашкарча берашта, кадетски корпусе дешачарна.

2019-ча шера Дошлакхий-Юртарча культуран ЦIен кулгал де хержар Шоанахой Люба. Геттара ший баллах чуййна йолаш, Газданаькъан Миланай «Даьй мохк» яхача дешашта, «Са юрт» яхача Чуранаькъан Заремай дешашта мукъамаш даьхар цо. Иштта цIихезача байтанчан Татренаькъан Исропила «Байракх» яха байт ткъамалъяьккхар цо. Дуккхача хIаманга кхача гIерташ, хьинаре кьахьегаш, ше каралаьцар кхьбарашта юкье доаржаде гIерташ, саг я Люба тахан. Культуран ЦIен кулгал деча дийнахьа денз, боккха болх боаржабеш, кхувш лаьттарашта кхоллама вахара наькъаш довзийташ, хьайоагIа из.

Кьахьегара тIера волча сага цхьаккха а хала хетац, оалаш да-кх вайна юкье, чIоагIа доагIаш, товш да уж дешаш Любайга. Юртарча культуран ЦIенах кьонабараш гуллуш, кхоллама, исбахьален вахара наькъаш царна дезадолийташ

йола моттиг хьаьй цо. Тахан цига бахача наха теркалдеш, белгалдеш хIама да из. Кхоллама сайренаш, тайп-тайпара кхетаченаш дIакхухьаш, берий дегашта сийг луш, хIама довзара уж тIахьехаш, кьахьегаш я из. Ший болх геттара чIоагIа дукха безаш, ший декхараш бехктокхаме кхоачашдеш саг я. Наьсарен кхален моттигашка дIакхухьаш йолча яхьашка, кхетаченашка даькъа лоацаш да цо хьийха бераш. ХIара сага вахаре цхьа никъ хорж... ХIаьта эггара лоархIамегIдар – ше хержа никъ лоархIаш, безаш дIабахьар. Хьинар долча, кьахьега Iемача сага дега нигат цо деча къамаьлах а довзаш хул... Вай къаман тахан геттара чIоагIа эш кьахьегара тIера бола, бехктокхаме шоай декхараш кхоачашде зиракал дола нах.

Мехкадаьгара, республикан Халкьа Гулламгара гра-

моташ луш белгалбаьб цу сага болх. Ишколе хьехархо йолаш дIайолаенна, культуран ЦIен кулгалхо хиннай цох тахан. Из беррига никъ, хьинаре болх беш, ше хержар дезаш дIадахьа гIерташ чакхбоаккхаш, хьайоагIа из. Наьсарен кхален администраце, культуран гIулакхех йолча Министерствос, мехкарча къаман Кхоллама цIено, из дика болхло хилар белгалдеш, совгIаташ тийнаад цунна. ХIара майдилг, грамота шийна тIехьа доккха истори долаш, сийрда лар юташ я. Ший къаманна беркате хила ловш, могаш дола дикаш доаржадара тIехьа ди-бийса ца кьовсаш, кьахьега гIерташ хинна саг я Шоанахой Люба. Дуккхача моттигашка теркалдаь, лакха мах оттабаь хIама да из! Хам баь варгвоацаш да ший никъ цIена, хоза, сийрда лар юташ дIабахьар!

Са ца кходеш, гойта турпалал

Россе Турпала подполковника Тумхой Хьасана тлехьара денош

Газданаькъан Ахмад

Россе Президента амарца вай мехкахочоа, подполковника Тумхой Руслана Хьасана РФ Турпал яха цӀи елар. Цу цӀерца хаьдар вахара никъ... Даьхен гулакха денал, майрал гойташ лаьтгача эпсара тема наькъах дувца дукхадар. Шолжа-Шахьаре ваь, хьалкхийна вар Тумхой Хьасан. Бера хана денз, цӀеньюкье белгала волаш вар кӀаьнк, кьонахчун оамалаш хиларца. Темца дувзадenna гулакх хержар цо. Советски Союза Маршала Говоров М.А. цӀерах йолча Ярославски лакхерча тема училище деша эттар Хьасан.

Мехка эггара толашагӀа лоархӀаш йолча тема вузе деша вагӀаш, цу оагӀонца мел эшараш чоагӀделар цун дегӀаца. Хьасана дика кхетадора, ПВО яхар гӀалатвала йиш йоацаш, чоагӀа фийла хила везаш оагӀув болга, цунга хьежжа тема илманца лоархӀаеме мел дараш шаьрдеш, тохкаш хьавоагӀар. Боккхача, лоархӀамеча наькъагара дӀадоладелар цун вахаре деррига а.

Сирийски Ӏарбий Республице россияски зенитчикашца лоархӀаеме моттигаш лораеш, бехктокхаме гулакх дӀахьош лаьттар уж. Дикка белгалвалар вай мехкахо цига. Вахара никъ хадача хана Хьасан С-400 «Триумф» дивизиона хьалха латташ вар. Эзараш нах бар цунна тлехьалатташ хиннараш, цунга хьежжа ший декхараш лакхача боараме, бехктокхаме кхоачашдеш хила везарех вар из. Ше кулгал деча дивизиона гулакхаш лорадеш, гӀалатвала бокьо йоацилга дика кхетадеш, хьавоагӀар из цу наькъ тӀа.

ХӀаьга вахара никъ хадача миноте массанена дӀагойтар цо из... Тема исторе лоархӀаеме моттиг дӀалаьца, дукха ха яхарах йицлургйоаца цӀераш я белгалъяь, цу мугӀаре латт Тумхой Хьасана цӀи. 2026-ча шера саькура бетта 24-25-ча бийсан хилар цун тлехьара тӀом. Цу бус цо дӀагойтар тлехьалаттараш шийна массахана шийл чоагӀагӀа дагабаьхкилга. Унзара бийса хилар цох! Россе герзашсарча низий Министерствон моттигашта лакхера чуьтта волавелар моастагӀа цу бийсан. Итташ нах чубоацаш гӀетташ дола гӀирсаш лелар, сигала гӀолла кхесташ. Цу кхерама кӀалха латтар С-400 зенитно-ракетни дивизион.

«Триумфа» кулгал деш волча Хьасана дика кхетадора эзараш болча шоай цӀагӀа багӀаца наьха вахара кхерам боссаш хӀама из долга. Даггара духьале еш бар уж, нах бахача доазон уж тӀа ца кхачийта гӀерташ, бакьда унзара морх такхоачаш латтар. Дивизион латгача моттиге хьожаяь чухтар моастагӀчо, хьал геттара халача дийрзар... Сиха хила везаш дар гулакх. Шоаш латгача моттиге хьежаеш чуьттилга хайна, Хьасан бӀухой кӀалхарбовргбола хӀама де дезаш вар.

Цу моттигера нах арабоахача операцена кулгал деш вар из. ХӀара бӀухо, оператор, машин лоаллаш вар цу кхерамеча доазон тӀара арабовлара тӀахьожам беш лаьттар деналах визза хинна вай мехкахо кӀура, дема, туржаӀа юкье. Берригаш кӀалхарабаьнначул тӀехьагӀа, ше дӀахьулавала хьежар подполковник, бакьда ха йисаяцар.

ШозлагӀа чухтар... тема декхараш кхоачашдеш латташ, вахар хаьдар вай мехкахочун. Иштта деналах, майралах визза хинна бӀухо дӀавалар боккха эшам бар цу моттига, хӀаьта гӀалгӀай кьаманна доккха халахетар дар эздий воӀ кьастар. Хьалхарчарца аравала йиш йолаш вар из, бакьда берригаш дӀабахийта мара ший уйла е оттанзар. Унзара, бирса ера саькура беттацара из бийса. ГӀалгӀай мехка, ерригача Россе деналах визза хиннача эпсара цӀи йовзаш, лоархӀаш хургья.

Бехктокхаме ший декхараш кхоачашдеш хиннача эпсарах баьлар мохк; хьамсара, дика воӀ воачаш дисар гӀалгӀай кьам. Атта доаца гулакх шийна хьатӀаийцарех вар из, хӀетта кхийнача хана. ЦӀаккха а атта никъ лехаш хиннавар цар Хьасан, бера хана денз белгала волаш, хьалкхийра из ший цӀагӀа. Эздий воӀ хургва цох кхийна ваьлча, оалийташ вар шийх бера хана денз.

«Иштта воӀ вай хиларах доаккхал ду, дега чоагӀа хала да цун вахара никъ хадар,- аьлар вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас, РФ Турпала цӀи цунна яларах дувцаш. – ЦӀагӀа цунга хьежаш, сатуьсаш багӀаш цӀен-нана, дӀь бер дар. ЙоккхагӀа йолча йиӀига тахан 13 шу дизаьд, зӀамагӀа волча кӀаьнка дӀь шу даьннаьд. Цьаьккха хӀама ца эшийташ, царна терко лоаттаяр вай декхар да. Мехка исторе массахана йовзаш хургья вай мехкахочун Хьасана цӀи.

Из пхелагӀа ва Россе Тур-

пала цӀи еннача вай мехкахохе. Цул хьалха из цӀи елар подполковника Боканаькъан Кьурейша Мустафайна, капитана Хамхой ЯрагӀе Адама, капитана Хьоашаланаькъан Адама Султана. Кьаьстга ала лов сона тахан вай цьаькхха Турпалхочох – Хьоашаланаькъан Юьсапа Султанах. Вай кьонабарашта дийна дола масал долаш кьахьегаш ва из тема аренашка».

Бокьонца бола турпалаш гаьна бац, уж вайна юкье, уллуьв бахаш ба... 36 шу даьнна мара веце а, кьуарга хьаькьал долаш, бера хана денз майрал, денал, яхь яхача дешай мах бавзаш хьалкхийнавар Хьасан. ХӀама геттара телхача миноте, дукха уйла ца еш, шийна гонахьарбараш кӀалхарбах хьежар из. Шийна тлехьалаьтгача бӀухошта да хинна лаьтта саг вар из. Кьахетаме, эггара хьалха кхьбарий уйла еш хилар-м цох бера хана денз доаллар.

Иштта оамал йолаш саг хиннав из массахана. 36 шу яхар саг ший вахаре-ра гулакхаш тоаде вола-лу, хьаькьала чоагӀлу, де дезачун бист боаккха ха я. Дукха дар Хьасана кхоачашде лаьрхӀа хинна гулакхаш. Ший даь, наьна дог хьаста ловра цунна эггара хьалха, цар гулакхаш атгача доахаш, ший дӀь бера уйла йора, уж дерригаш эздий нах беш ураоттадаь нийсача, беркате

хургболча наькъ тӀа даха дезар. Дувцилга доацаш хала да иштта хьамсара воӀ дӀавалар даьна, нанна, из цӀенах кхетарга сатуьсаш, дуӀаш деш даьгӀаца берашта, цӀен-нанна.

Эздий воӀ, дика да, хьамсара цӀен-да кьаьста бисар уж нах... ХӀама тоалуш латт аьнна хетача хана, хаьдар цун вахара никъ. Доккхача дикашка кхача гӀерташ вар Хьасан, хьинар долаш, кьахьега ловш саг вар. Дуккхача кьонабарашта масал долаш ваьхавар из. Хана йоахалца бицлуц иштта денал долаш лаьтта кьаман кьонгаш, боккхача мехка исторе, дошоца кхаьла, яха юсаргья цар цӀераш! Ишколашка дӀакхухьача кхетаченашка, митингашка, дезала юкьерча сайренашка массахана хьоахаеш хургья турпала цӀи. Иштта яхь йолаш хиннача Хьасана дезал а цун ларах ураоттаргба, аьнна, хет...

Иразе, беркате хилда цар денош, ала лов царга тахан! Подполковник хиннача Тумхой Хьасана цӀи йовзаш, лоархӀаш хургья кьонабарашта юкье, тлехьенгара тлехьенга кхоачаш дахаргда из истори. Дувцилга а доацаш, хала да-кх дега, кьаман дикача кьонахчун вахара никъ иштта кьона волаш хадар... Цо шийна тлехьа дита дикаш дебалда, кьаман наькъабоалаш, боккха пайда боаржабеш хилба цун дезал!

ВолонтӀераша гӀо ду МагӀалбика бахархошта, тоаде деза доазонаш харжа

Газданаькъан Ахмад

МагӀалбика бахархоша дика даьга лоац хьамсара шахьар кердайоакхача, цар хорж сурт-проект, «Вахара хьалаш» яхача кьаман проекта чудоагӀаш, хьатӀадоагӀаца шера доазув тоадара. Укх наькъа, шахьара бахархоша хоржаргья йиь сурт-проект, могаеш йолча бархӀнех.

Цига дика новкьостал ду МагӀалбика бахархошта волонтӀераша. Кьонача хьинар дараша дийцар протект, кхадж тассара бокьонех, иштта цар новкьостал ду технически болх дӀабахьа.

«МагӀалбика бахархой кийча ба кхадж тасса. Нах цьаьйолча хана эхь хеташ хул шоай хоамаш дӀаьздеш, бакьда оаха царна хьалхадоккх, кхадж тоссаш масса саг хиннав хара из эшаш долга. Тахан тхоай шахьара 40 сага кхадж тасса новкьостал дир аз», - аьлар «Сердало» газетага Газданаькъан Руслана.

Кхадж тоссаргба, аьтинга бетта 12-ча денга кхаччалца. ХӀара вахархо таро йолаш ва юьвара доазув харжа. Шоай шахьара хургдар кьоастаде таро я лаьрхӀаца zagorodsreda.gosuslugi.ru сайта тӀа, шийна хозагӀа хийттар сурт-проект хьа а хержа.

Эбарга-Юртара Шолжа бердаш меттаоттадир

Газданаькъан Ахмад

ГӀалгӀайчен Шолжа кхален Эбарга-Юрта Шефски урамах, Шолжа живо Юьвья берда йистош меттаоттайир.

Из болх дӀахьош хилар республикан Ӏалама тароний, экологе Министерство, мехка кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас тӀадила декхар кхоачашдеш. Бекарга бутт дӀаболалуш, доккхий догӀаш делхарах бердаш хаьрцар. Из хаттар кхоачашде лаьрхӀа йола техника юкьеьккхар, иштта говзанчий новкьостал а ийшар.

«Шин дийнахьа цу моттиге 385 кубометр топпар, 70 кубометр кхера бера. Говзанчаша берда йистош чоагӀьярал совгӀа, хий а цӀендир.

Хий дӀалостадир аьтта бердагӀа, догӀаш Юдихьачарна Юткъам хургбоацаш. Цо таро лу дӀахойодача хана цун тӀалатта низ лаьгӀбе», - аьлар «Сердало» газетага мехка Ӏалама Министерстве.

ДӀахо бе беза болх ба цу даькъ тӀа гаьнаш дӀаьйогӀар. Цу тайпара дикагӀа чоагӀьергья берда оагӀув.

14 ИШКОЛИ ЗАМЕИ

Газданаькъан Ахмад

Наьсарерча кхолламах йолча Берий ишколо кхебаьраш, Дербенте дикка белгалбаьнна, цIабаьжкар. «Селий къаман цIераш» яха П Халкъашта юкьера дуккхача оагIонех латта сценически ловзарех йола яхьаш дIайихьар российский къаьнача шахьаре. Мехкара, иштта араьхьара лакха начIал дараш гулбеннабар цига дакъа лаца. ХIаьта вай мехкара бахараш боккхача толамца белгалбаьлар цу яхьашка.

Лакха говзал, артистизм гойташ хилар цига вай йиIигаш. ХIаьта царна хьайхьяьнар яр Россе культуран оагIонца цIихеза болхло йола Малсагананькъан Зарема. Фестивале геттара белгала хилар «Инструменташ дIалакхар» яхача оагIонца Бузуртананькъан Хьавас дакъа лацар. Майер Ханесай «Балетера дакъилг» яхача произведенена гIоллаший начIал гойташ яр йиIиг тIахьожаш хиннарашта.

Гуш дар ший гIулакх дика довзаш, шаьрдаь из йолга. Наьсарерча ДШИ баркал кхайкадеш, хьалхара моттиг яларца дошо майдилг Iозллар Хьавайна цу дийнахьа. Иштта дикка белгалбаьлар цига Муталалананькъан Жасмин. Цо хержаьр Хачатурян Арама «Андантино» яха произведени. Масане тIоараш тохаш, баркал оалаш, ший лакха начIал дIахьокха аьттув баьлар цун. Хьалхара моттиг елар Жасминайна, дошо майдилг Iозллар цунна а.

Яхий программаца эггара белгала хиннарах яр Муталалананькъан Амалии Бузуртананькъан Хьаваи цхьана хинна фортопиана дуэт... Прокофьев Сергея «Золушкин ловзарга дIаяхар» яха цIихеза пьеса йовзийтар къонача пианисткаша. Хьалхара моттиг, дошо майдилг йоаккхаш, болх хилар цох. Муталалананькъан Жасминас массехк тайпара говзал караерзаяь артистка ше йолга дIахьекхар яхьашка. Халхарий хьехархо йолча Ланьнананькъан Далек кулгал

Шинна оагIонна пайда боала къахьегам Дербенте дошо майдилгаш яьхар Наьсарерча ДШИ бераша

деш «Къаман халхар» яхача оагIонца «Хьаста юхера халхар» яха номер гойтар цо гулбеннарашта. ШоллагIа моттиг а, цхьаькха майдилг а душ белгалбаьлар Жасмин.

«Селий мехка цIераш» яхача фестивале дакъа лощаш хиннараш бар российский, дунен культуран оагIонцарча институташкара нах. ХIаьта цу гIулакха хьалхаэттараш – Дунен Артийски комитет, Евразийски Континентальни Артийски комитет, Россе халкъа Артийски комитет. Проект хьаллоацаш болх дIабихьар Россе къамий Ассамблейс, Халкъашта юкьерча кхоллама академе, Россе халхарчий Союз, «Россе культуран фронт».

Иштта тIахьожаме болх дIахьош хилар Халхарчий Союз, Селий мехкара ашархой Союз. Культуран оагIонцара бувзам чIоагIбеш, сценически оала кхоллам бовзийташ йола кхетаче хилар цох. Наьсарерча берий кхоллама ишколера къонабараш иштта белгалбалар, цхьа цIаьхха нийсденна хIама да ала йиш ярех дац... Хьехархоша хьинаре, дукха къахьийгад цу оагIонца, къона артисткаш шоаш а, тIателла, болх дIахьош, шоай говзал кIоаргьеш, шаьреш хиннаб. Бузуртананькъан Хьавас, Муталалананькъан Жасминас, Амале дукха сахьаташ дIакхихьад кийчо еш, хIара моттиг лакхача говзал

ца тоае гIерташ.

Селий мехка дIайихьача йоккхача фестивала хьагойтар вай йиIигаш лакха начIал долаш, шоай гIулакх боагIлача боараме карадерзаде ховш, шоашта «тIоараш тохийта» говзал йолаш йолга. Къаьстта доккха баркал ала дезаш да хьалхалаьттарашта, царца дIаьха сахьаташ доадеш къахьийгарашта. Культуран оагIонца цIихеза болхло йолча Малсагананькъан Заремайна, иштта йиIигашта лоархIаме хьехамча хинна хьайоагIаца Ланьнананькъан Далена баркал ала доагIа цу коталонах, ишколан ганза кхы а массехк майдилг Iотлакхетарах.

Кхоллама ишколе хьехархо волча сага хьалхашка лат

тараш цхьа моллагIа декхараш дац... Хьинаре къахьеге дезарех ба уж деррига теркалдеш, цхьаккха хIама юстара ца дуташ. ХIаьта хьехархой, деша багIарий уйла, нигат цхьанкхеташ хилча, толамга кхоачавеш бола никъ а иштта чоалхане хетац. Дербенте котало яьккха, дошо майдилгаш яхьаш цIенах кхетар доккха да кхоллама ишкола кулгалхошта, иштта йиIигашта шоашта а! Эггара лоархIаме дар да сага ше хьаьбаца никъ беркате, пайдане хургболча тайпара дIабахьар, шийна гонахьарбараш а дикача хIаман тIахьехар, боккхача толамга кхоачавеча наькъ тIа хьинаре къахьагаш латтар.

ДикагIа дешараш котбаргба

ГIалгIай меттах йола яхьаш

Гарчакхананькъан Сали

Укх бетта 12-14 деношка Наьсарен кхале дIахьош ба ишколай дешархошта юкьера наьна меттах, литературах, гIалгIай эзделах, къаман исторех йолча олимпиада моттигера бIал. Цига дакъа лоацаш хургда Наьсарен кхаленна чуйоагIаца юрташкарча 7-11 классашка деша дагIа бераш. Яхьаша къаь-

га гойтаргда наьна мотт безаш, дег тIара из къоабалбеш къахьегар малав, цунцара бувзам талмаста лелабер малав. Хьалхарча аргIагIа (маьтсела бетта 12 дийнахьа) наьна меттах дола къовсамаш хургда. Шо-шоай классашка хьежжа оттадаь хургда царна хаттараша тIадаьхка декхараша, уж дувзаденна хургда лексикаца, орфографеца, морфологеца,

метта кхьча лоархIамеча доакъошца.

Литературах толам баккха ловчунна кIоаргга йовза езаргья ше дешача класса программа, цунна чудоагIа бе-беча жанрех дола йоазош, цхьадараш дагахьа ха дезаш моттигаш а нийсьяла тарлу. Иштта йоазонхой а цар вахарех-кхолламех дола хоамаш а да толамга водачунна довза де-

зараш. Цул совгIа, кицаш, жанрай башхалонаш, дешай маIанаш, таржамаш де ховр тIехвоалаш моттигаш нийсьеннай хьалхарча шерашка.

ХIанзалца хиннача олимпиадаш хинна йоаца керда моттигаш юкьееннай укх шера дешархой яхьашта. Уж ювзаенна я гIалгIай культурацеи къаман исторецеи. Царех дола къовсамаш къаьсттаца дийна-

хьа оттадаьд из кхетаче вIашагIеллараша.

Олимпиада дIаяхьара тIахьожам лоаттабеш хургья дикагIа волча 12 хьехархоцох латташ йола кхел. Уж ба тайп-тайпарча юрташкарча ишколашкарча дуккхача шерашка наьна мотт, литература хьехарца белгалбаьнна нах.

Укх шера олимпиада дIахьоргья Эккажкъонгий-Юртарча №7 йолча СОШ.

Илдарха-Галий тIара, Яндарера тока хьал тешаме хургдола болх беш ба

ГIазданаькъан Ахьмад

Тока хьал меттадоаладара тIехьа къахьегаш ба мехка цу оагIонцара болхлой. Яндаре, Илдарха-Галий тIа болх дIахьош боахк тахан. Тишъенна, шоай ха йи яьннача хIамашта метел кердаяраш оттаеш къахьегаргда цига. Кхераме лоархIаш долча тока саьргашта когаметта тахан хьадаьннараш дохийтаргда.

«Наха лоархIаме да цIагIа массахана сийрда, йIайха хилар, ток боагIача боараме лоаттаяр. Тока хьалага хьезжа хул дарбанчешкара, ишколашкара, берий бешамашкара болх, иштта бахархой цIагIара гIулакхаш а. Шелал латтача хана, къаьстта боккха низ тIалатташ хул тока моттигашта, из теркаме лоацаш болх боагIача боараме хьаоттабара тIехьа къахьегаш ба тахан. Тишденна гIирсаш хувцар, хан-ханнахьа кулг тохаш хилар, лоархIаме да тахан цу оагIонца», - язду вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас ший телеграм-оагIон тIа.

Яндарера, Илдарха-Галий тIара болх йистебаьлча; 6,3 эзар совгIа болча бахархошта боагIача боараме ток лоаттае йиш хургья. Цул совгIа, ишколаш, берий бешамаш, амбулатореш юкье йолча лоархIамеча 9 моттига тока хьал а дикагIа хургда.

Яндарера, Илдарха-Галий тIара болх йистебаьлча; 6,3 эзар совгIа болча бахархошта боагIача боараме ток лоаттае йиш хургья. Цул совгIа, ишколаш, берий бешамаш, амбулатореш юкье йолча лоархIамеча 9 моттига тока хьал а дикагIа хургда.

Туризма дегIаахар

ГIалгIай мехка дIахо дегIакхувл туризм, хьаьшацIеной бизнес

Курскенаькъан ИбрахIим

Республике дIахьош ба туризма, хьаьшацIеной даькъ тIара хьал чIоагIдеш бола болх. Уж я отелаш, доалахьара хьаьшацIенош, модульни гIишлош. Уж лаьрххIа долча йоазон юкьейихьай. Цига дIадехар да дикал лакха хилар, кхерамзлен Iалашо яр.

Туризмах йола Комитет культуран Министерствох дIатехачул тIехьагIа, предпринимателей, доал дара

даькъ тIара болх дикагIа дIахьош ба: дIахьош я, цу моттиге дIа а ухаш, хьабе-ча балха дикалга хьажара йола инспекци, хIама доалахьа дерзаде ловш барашта новкъостал ду каьхаташ, деррига эшаш мел дола хIама кийчдеш.

Керттердар - боахамаш къаьга а цаI йолча бокьонех дегIадоаладар а. Из да, деш дола гIулакхаш дикал лакха йолаш хиларал совгIа, иштта вай республике хьабоагIача хьаьший тешам чIоагIбар.

«Инвестицеш туризма

юкьейахар - из да республикан хургдар хьаллацар. Навсаре хьалъеча кердача хьаьший тIаэцара комплексо балха моттигаш лургья, цо новкъостал дергда йоккхий кхетаченаш дIакхяхьа. Оаха болх бу, ГIалгIайче хьабаьккача хьаьшашта, бахархошта дика, Iалама хозала, культуран моттиг из хургйолош. Туризм хила еза экономикан керттера цьха оагIув, - аьлар ГIалгIайчен кулгалхоцо Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас.

ГIалгIайчен дика туристически таронаш я: лоа-

ман моттигаш, исторен сийленгаш, культура, Iадаташ дукхагIа нах тIаозаш да. Туризм дIаяхьарга хьезжа, хьакхолл эшаш дола хьалаш.

Наьсаре «4 седкья» керда хьаьшацIен комплекс хьалъергья, цу чу боккха гойтам а хургба. Из проект хьалъяра юкьедаккха деза 1,9 млрд сом.

Цу боарамах йола проекташ хьакхоллаш хиларо балха моттигаш лу, йоржаю бизнеса таронаш, мехка туризма оагIув дегIайоалаю.

1920-1930 шерашкара колхоза нух корадир гIалай юрта

Гьаьгенаькъан Марина

1920-1930-ча шерашка леладаь колхоза нух корадир, лоаман юрта къахьегаш боахкача археологашта. Из хоам «Сердалога» бир «ТIехьале» яхача тIоьовзанчий ишколе.

«Аьшка гувра, нохара пхаьд, рама йолаш хIама я из. Белгалдечох, цу тайпара нух токхаде ши говр дIайожаш хиннай, лаьттанца болх беш мел хиннараша леладаь нух да из. Лохера Пхьуй яхача гIалай юртара корадаьд аьшка нух. Цунца лаьтта оахаш, оахкаш баь-

хаб нах.

Россе европейски моттигашка а, иштта кхьйолча моттигашка а леладаь нух да из», - йоах тхога бенача хоамо.

«XX бIаьшере лоаман юрташка баьхараш малагIа гIулакхаш леладеш хиннаб хьагойт вайна цу хIамаша, цунга хьезжа чIоагIа лоархIам болаш я уж вай музейна. Тхьоврача ханацира истори да из гIалгIай гIалай пенашца диса», - аьлар тхога «ТIехьале» яхача тIоьовзанчий ишкола кулгал деча СултIиганькъан Рамзана.

ГOБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный диплом серии №90 НН 0017422, выданный ПТУ №1 г. Назрани в 2009 г. на имя Хулагова Магомед-Башира Микаиловича, считать недействительным.

Утерянный диплом серии №90 НН 0020545, выданный ПТУ №1 г. Назрани в 2008 г. на имя Тебоева Расухана Магомедовича, считать недействительным.

Утерянный аттестат №530648, выданный СШ №18 г. Малгобек в 1987 г. на имя Пуговой Мовлатхан Курейшовны, считать недействительным.

сердало

Учредитель: Государственное автономное учреждение «Издательский дом «Сердало»

Главный редактор: Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84. Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Роскомнадзора по Республике Ингушетия. Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033 от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера по графику в печать: 13 мая 2026 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диапозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № Тираж: 2000 экз.

МагІалбика кьона бахархой велосипедашца Даьхенна хетабаь никъ бе арабаьлар

Газданаькъан Ахмад

Сийлахь-боккхача Даьймехка тІем тІа Котало яккха 81 шу дигара хетабаь бола болам хьаллаца арабаьлар МагІалбикера кьонабараш. «Россе эпсараш» яха Ерригача Россе юкьарча моттигерча оагІон доакъашхой бар цу Гулакха хьалхэаттараш.

«Боккхача тІема юкье моастагІа вохавеш, вай лаьттараш аравоккхаш лаьттараш дага-лоацаш, царна боарам боаца баркал кхайкадеш, болам хилар цох. Белгалде деза из Гулакх хьалла-цар вай кьонача тІехьен лоархІаме, Даьхенцара безам чІоагІбеш долга.

БІехача фашиста никъ хоадабеш, цо лаьрІар дохадеш, ше чугІортарак дехевоаккхаш, са ца кхордеш лаьттарий цІераш йовзаш, цар сий деш хила беа вай кьонабараш», - дийцар «Сердалога» «Россе эпсараш» яхача республикан оагІонна кулгал деча Галай Руслана.

Темца дувзаденна дола истори шаьра ховш хила еза вай тІехье. Иштта дола боламаш селханарча исторена, таханарча вахара юкьера бувзам хотташ дола тІий да.

«Коталон гІа баккхар» яха жІакай яхь хилар МагІалбика кхале

Газданаькъан Ахмад

«Коталон гІа баккхар» яхача Даьхенцара безам чІоагІбарах болча боламга гІолла, жІакай яхь дІайихьар МагІалбика кхале. Боккхача тІем тІа Котало яккха 81 шу дигара хетаяь яр из. «ЦаІ йолча Россе» хьаллоацаш, «ЖІакаш - вайбарашта лаьрІа» яхача проекта гІолла дІахьош яр Кьилба-седа Кавказа доагора-энергетически колледже йоаржаеш хинна яхьаш.

«Массаболча жІакех ловзараша лакха говзал гойтар цу яхьашка. СВО доакъашхошта юкье котбаьнна-

раш бар Ховтанаькъан Тайсам, Даскенаькъан Алахан, Оздой Казбек. Къахьегам ветеранашта юкье белгалбаьлар Хамхой Іаддал-Мажит, Лаьнанаькъан Беслан, Гоаңдалой Мухьаммад.

Котбаьннарашта совгІаташ луш, баркал оалаш хилар яхьий чакхъялар, хІаьта эггара лоархІамедар - из болам Коталон ди гаргадоаладе гІерташ лаьттараш дагабохийташ хилар дар. Белгалбаьннарашта совгІаташ луча дакъа лоацаш хилар Халкъа Гулама депутат Гулой Къурейш, колледжа кулгалхо Чуранаькъан Мустафа, кхален кхела депутат Іаьленаькъан Дауд», - дийцар «Сердалога» «ЦаІ

йола Росси» яхача парте моттигерча даькъе.

ЖІакех ловзар сабар, кІоарга уйла е хар эшаш

хІама да. Спорт йоаржарал совгІа, вай БІухой оагІув хьаллацара тІехьа дІахьош болх бар из.

Долакха-Юртарча спортсменаша толам баьккхар EFC MMA Россе Кубке

Гаьгенаькъан Мартина

Долакха-Юртарча спортсменаша толам баьккхар, Россе Кубок дІахьош, вІашагІьийнача EFC MMA латарак, яхаш, дийцар «Сердало» газетага котбаьнний тренера Геласханаькъан Іаддала.

«Кхаь дийнахьа Нальчик оалача шахьаре кьовсам дІабихьар начІал долча спортсменашта юкье, цига бар мехка тайп-тайпарча моттигашкара спортсменаш. Долакха-Юртарча Берий-ондаргий спортивни ишкола викалаша 14 дошо, 3 дото, 5 борза совгІаташ даьхар.

Іарчакханаькъан Ахмад, Гаданаькъан Мухьаммад, Хутенаькъан Заьлмаха, Манкенаькъан Юсуф, Ке-

лиганаькъан Мухьаммад, Гарбакханаькъан Мухьаммад, Іарчакханаькъан Мухьаммад, Гарбакханаькъан Хьамза, Іарчакханаькъан Ислам, Гаданаькъан Мухьаммад, Іарчакханаькъан Жабраил, Баркинхой Мухьаммад, Дударанаькъан Іаддал, Геласханаькъан Мухьаммад лакхарча лагІа тІа эттар.

Гасаранаькъан Мухьаммада, Гарбакханаькъан Ислама, Осменаькъан Мухьаммад Амина дото совгІаташ даьхар.

КІанташанаькъан Исмаїала, Гаракхой ІбрахІима, Султиганаькъан Микаїла, Олганаькъан Іаддал-Малика, Гайтанаькъан Мухьаммад-Амина борза совгІаташ даьхар», - аьлар тхога хоам баьчо.

